

Lagrådsremiss

Förstärkt skydd för franchisetagare

Regeringen överlämnar denna remiss till Lagrådet.

Stockholm den 26 januari 2006

Thomas Bodström

Anita Wickström
(Justitiedepartementet)

Lagrådsremissens huvudsakliga innehåll

Lagrådsremissen innehåller förslag som syftar till att stärka en blivande franchisetagares ställning i de förhandlingar och diskussioner som föregår undertecknandet av ett franchiseavtal.

I lagrådsremissen lämnas förslag till en lag om franchisegivares informationsskyldighet. Enligt lagen skall en franchisegivare i god tid innan ett franchiseavtal ingås lämna franchisetagaren information om avtalets innebörd och övriga förhållanden som behövs med hänsyn till omständigheterna. Informationen skall innefatta bl.a. en beskrivning av den tänkta franchiseverksamheten, de ekonomiska villkoren för denna, villkoren för uppsägning av franchiseavtalet och upplysningar om hur en tvist med anledning av avtalet skall prövas.

Om en franchisegivare ingår ett franchiseavtal utan att ha uppfyllt sin informationsskyldighet, skall Marknadsdomstolen vid vite kunna ålägga franchisegivaren att lämna information i enlighet med vad som sägs i lagen.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 oktober 2006.

Innehållsförteckning

1	Beslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om franchisegivares informationskyldighet.....	4
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.	6
3	Ärendet och dess beredning.....	7
4	Bakgrund	7
4.1	Allmänt om franchising	7
4.2	Gällande rätt	8
4.3	Tidigare behandling av frågan om franchising	10
4.4	Unidroits modellag.....	10
5	Överväganden och förslag	12
5.1	Behövs det särskild lagstiftning om franchising?	12
5.1.1	Allmänt	12
5.1.2	Uppsägning av franchiseavtal	15
5.1.3	Skiljeklausuler.....	16
5.1.4	Förhandlingsrätt för arbetstagare	18
5.2	Bestämmelsernas innebörd	19
5.2.1	Hur bör regleringen utformas?.....	19
5.2.2	En legaldefinition av franchising.....	22
5.2.3	Informationspliktens omfattning.....	26
5.2.4	Sekretessförbindelser och bekräftelser av mottagen information.....	29
5.2.5	Sanktioner m.m.	30
5.3	Ikraftträdande m.m.	33
6	Konsekvenser.....	34
7	Författningskommentar	35
7.1	Förslaget till lag om franchisegivares informationskyldighet.....	35
7.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.	46
Bilaga 1	Model Franchise Disclosure Law – Modellag om informationsplikt vid franchising	47
Bilaga 2	Sammanfattning av promemorian Upplyst franchising (Ds 2004:55).....	65
Bilaga 3	Promemorians lagförslag	70
Bilaga 4	Förteckning över remissinstanser	72

1 Beslut

Regeringen har beslutat att inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om franchisegivares informationsskyldighet,
2. lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

2 Lagtext

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om franchisegivares informations- skyldighet

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens innehåll

1 § I denna lag finns bestämmelser om en franchisegivares skyldighet att innan ett franchiseavtal ingås ge franchisetagaren viss information.

Definition av franchiseavtal

2 § Med franchiseavtal avses i denna lag ett avtal varigenom en näringsidkare (franchisegivaren) kommer överens med någon annan (franchisetagaren) om att denne mot ersättning skall använda franchisegivarens särskilda affärsidé om marknadsföring och försäljning av varor eller tjänster. Som ytterligare förutsättningar för att ett avtal skall anses vara ett franchiseavtal enligt denna lag gäller att franchisetagaren enligt avtalet skall använda franchisegivarens näringskännetecken eller andra immateriella rättigheter samt medverka vid återkommande kontroller av att avtalet följs.

Franchisegivarens informationsskyldighet

3 § I god tid innan ett franchiseavtal ingås skall en franchisegivare skriftligen ge franchisetagaren den information om avtalets innebörd och övriga förhållanden som behövs med hänsyn till omständigheterna. Informationen skall vara klar och begriplig. Den skall minst innehålla

1. en beskrivning av den franchiseverksamhet som franchisetagaren skall bedriva,

2. uppgift om andra franchisetagare som franchisegivaren har träffat avtal med inom samma franchisesystem och omfattningen av deras verksamhet,

3. uppgift om den ersättning som franchisetagaren skall betala till franchisegivaren och övriga ekonomiska villkor för franchiseverksamheten,

4 uppgift om immateriella rättigheter som skall upplåtas till franchisetagaren,

5 uppgift om de varor eller tjänster som franchisetagaren är skyldig att köpa eller hyra,

6 uppgift om konkurrensförbud som skall gälla under eller efter den tid som franchiseavtalet gäller,

7 uppgift om avtalstiden, villkoren för förändring, förlängning och uppsägning av franchiseavtalet samt de ekonomiska konsekvenserna av en uppsägning, och

8. uppgift om hur en tvist med anledning av avtalet skall prövas och vad som skall gälla i fråga om kostnadsansvar för en sådan tvist.

Vad som sägs i första stycket gäller också när ett befintligt franchiseavtal, med franchisegivarens tillåtelse, skall överlåtas till en ny franchisetagare.

Underlåtenhet att lämna information

4 § En franchisegivare som har ingått ett franchiseavtal utan att ha uppfyllt sin skyldighet enligt 3 § får åläggas att, i fråga om det avtalet och framtida franchiseavtal, lämna information i enlighet med vad som sägs i den paragrafen. Ett sådant åläggande kan riktas också mot någon som är anställd hos franchisegivaren eller som handlar på dennes vägnar.

5 § Talan om åläggande enligt 4 § väcks vid Marknadsdomstolen.

En sådan talan får väckas av

1. en franchisetagare i ett sådant avtal som avses i 4 §,
2. en sammanslutning av näringsidkare, eller
3. en annan sammanslutning som har ett befogat intresse av att företräda näringsidkare.

Den som har talerätt enligt andra stycket har rätt att delta i rättegången som intervenient enligt 14 kap. rättegångsbalken.

I mål om åläggande enligt 4 § gäller i övrigt de bestämmelser i marknadsföringslagen (1995:450) som reglerar förfarandet och fördelningen av rättegångskostnader i mål om åläggande att lämna information enligt 15 § den lagen. Vad som sägs i 21, 34–37 och 52 §§ om Konsumentombudsmannen skall dock inte tillämpas.

6 § Ett åläggande enligt 4 § skall förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövt.

Talan om utdömande av vite väcks vid en tingsrätt som är behörig enligt 10 kap. rättegångsbalken. En sådan talan får alltid väckas vid Stockholms tingsrätt.

Talan får väckas av den som har begärt vitesföreläggandet.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §¹

Marknadsdomstolen handlägger mål och ärenden enligt

1. konkurrenslagen (1993:20),
2. marknadsföringslagen (1995:450),
3. lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden,
4. lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
5. lagen (1994:615) om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling,
6. lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer,
7. försäkringsavtalslagen (2005:104),
8. lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m.

Bestämmelserna i 14, 15 och 16–22 §§ tillämpas inte i mål eller ärenden enligt konkurrenslagen, marknadsföringslagen, försäkringsavtalslagen eller lagen om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. I mål enligt marknadsföringslagen eller försäkringsavtalslagen tillämpas inte heller 13 a §. I stället gäller vad som föreskrivs i dessa lagar.

8. lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m.,
och

9. lagen (2006:000) om franchisegivares informationsskyldighet.

Bestämmelserna i 14–22 §§ tillämpas inte i mål eller ärenden enligt konkurrenslagen, marknadsföringslagen, försäkringsavtalslagen, lagen om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. eller lagen om franchisegivares informationskyldighet. I mål enligt marknadsföringslagen, försäkringsavtalslagen eller lagen om franchisegivares informationskyldighet tillämpas inte heller 13 a §. I stället gäller vad som föreskrivs i dessa lagar.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2006

¹ Senaste lydelse 2005:594.

3 Ärendet och dess beredning

I september 2002 antog Unidroit (Institut international pour l'unification du droit privé) – ett internationellt institut för harmonisering av privaträtten – en modellag för nationell lagstiftning om informationsplikt vid franchising. Modellagen, i svensk och engelsk översättning, finns i *bilaga 1*. Syftet med modellagen är att förse de medlemsstater som överväger att införa lagstiftning på franchiseområdet med en förebild som kan tjäna som vägledning och inspiration vid detta arbete.

Mot bakgrund av arbetet i Unidroit gav Justitiedepartementet i oktober 2003 en sakkunnig person i uppdrag att utreda i vilken utsträckning en lag av det slag som tagits fram inom Unidroit borde införas i Sverige och hur den i så fall närmare borde vara utformad. I uppdraget ingick även att bedöma behovet av ytterligare åtgärder för att stärka franchisetagarnas ställning.

Uppdraget redovisades i oktober 2004 i departementspromemorian Upplyst franchising (Ds 2004:55). En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 2*. Promemorians lagförslag finns i *bilaga 3*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 4*. En remissammanställning finns tillgänglig i lagstiftningsärendet (Ju 2004/11800/L1).

I denna lagrådremiss behandlas förslagen i promemorian.

4 Bakgrund

4.1 Allmänt om franchising

Det finns inte någon otvetydig definition av begreppet ”franchising”. Franchising brukar dock beskrivas som en form av samverkan mellan två näringsidkare, franchisegivaren och franchisetagaren, där franchisegivaren upplåter åt en eller flera franchisetagare rätten att mot ersättning sälja varor eller tjänster under ett visst namn eller ett visst kännetecken som tillhandahålls av franchisegivaren. Franchising utmärks av ett gemensamt uppträdande utåt från franchisegivarens och franchisetagarens sida. Franchisetagarens verksamhet bedrivs dock i eget namn och för egen räkning. Villkoren för verksamheten regleras vanligen genom ett standardavtal mellan parterna.

Ett utmärkande drag för franchising i förhållande till andra samarbetsformer, t.ex. filialverksamhet och verksamhet i frivilligkedjor, är att parterna i ett franchiseförhållande är fristående från varandra. Vardera parten är såväl juridiskt som ekonomiskt ansvarig endast för det egna företaget.

Franchising som samverkansform mellan olika företag har kunnat härledas så långt tillbaka som till medeltiden. Franchising i dess moderna former uppstod dock betydligt senare i USA. Under mitten av 1900-talet började franchisingen sprida sig i Europa. Verksamheten expanderade under 1960- och 1970-talen. I Sverige startade franchising på allvar i början av 1980-talet. Under senare år har

franchising vuxit markant i Sverige. I promemorian redogörs för en undersökning som redovisats av Handelns Utredningsinstitut (HUI) år 2004. I undersökningen görs den uppskattningen att det finns omkring 300 franchisesystem i Sverige och att franchising som företagsform förekommer i ett flertal branscher även om franchising är vanligast inom detaljhandeln. De svenska franchiseföretagen har enligt redovisningen uppskattningsvis 9 600 enheter och ca 97 000 anställda. Av dessa är ca 6 200 enheter s.k. franchiseenheter medan resterande 3 400 är egna enheter som ägs och drivs av franchisegivaren själv. Av de 97 000 anställda är drygt 55 000 anställda i sådana egna enheter. Lågt räknat omsätter de svenska franchiseföretagen ca 80 miljarder kronor (exklusive mervärdesskatt).

Från dem som förespråkar franchising framför andra samarbetsformer nämns ofta att såväl franchisegivare som franchisetagare kan dra ömsesidiga fördelar av samarbetet. Genom franchising erbjuds franchisegivare möjlighet att snabbt expandera sin verksamhet och därmed uppnå ökad marknadstäckning utan att själv satsa medel. Att expandera på detta sätt medför visserligen att vinsten måste delas mellan aktörerna, men samtidigt är förhoppningen att vinsten genom den ökade marknadstäckningen blir högre än vad franchisegivaren skulle kunna uppnå på egen hand utan franchiseenheterna. På detta sätt sprids varumärket till en större kundkrets och varor och tjänster kan, p.g.a. en ökad volymhantering, upphandlas till lägre priser och bättre villkor. Samtidigt delas kostnaderna för och utvecklingen av administrationen av flera.

Ur ett franchisetagarperspektiv brukar som positiva inslag nämnas framför allt det lägre risktagande det innebär för en franchisetagare att starta en verksamhet med ett redan utarbetat och i de flesta fall framgångsrikt affärskoncept. Även den fortlöpande utbildning och det stöd som en franchisegivare bistår franchisetagaren med uppfattas som en säkerhet för franchisetagarens möjlighet att nå framgång med sin verksamhet. Ett fruktsamt samarbete mellan franchisegivare och franchisetagare kan således gynna båda parter, i synnerhet på sikt.

Samtidigt kan konstateras att en franchisetagare ofta intar en underlägsen ställning i förhållande till franchisegivaren. Franchiseavtalen är dessutom många gånger ensidigt utformade av franchisegivaren. De som är kritiska till franchising hävdar att det beroendeförhållande som uppstår vid franchising många gånger kan liknas vid det som förekommer vid anställnings-, arrende- eller hyresförhållanden.

4.2 Gällande rätt

I Sverige finns det inte någon lagstiftning som direkt tar sikte på franchising. Det finns visserligen allmänt utformade lagbestämmelser på olika områden som kan bli tillämpliga i fråga om franchising. Franchiseverksamhet som sådan är dock oreglerad.

Vad gäller det avtalsrättsliga förhållandet mellan franchisegivaren och franchisetagaren kan bestämmelserna i *avtalslagen* och *lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare* bli tillämpliga. Om

ett villkor i ett franchiseavtal bedöms som oskäligt, får detta med stöd av 36 § avtalslagen jämkas eller lämnas utan avseende. Ett franchiseavtal kan också var ogiltigt enligt avtalslagen (28–31 §§) om franchisetagaren anses ha blivit utsatt för någon otillbörlig påverkan i samband med avtalets tillkomst (tvång, svek eller ocker). Avtalslagen innehåller också bestämmelser (38 §) som gör det möjligt att jämka eller åsidosätta avtal som på ett oskäligt sätt begränsar en avtalsparts möjlighet att konkurrera.

Lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare syftar till att vara ett instrument för sanering av främst småföretagens avtalsvillkor, bl.a. genom att stärka förutsättningarna för småföretagens organisationer vid förhandlingar i avtalsvillkorsfrågor. Enligt lagen kan Marknadsdomstolen förbjuda en näringsidkare, som ställer upp oskäliga avtalsvillkor i förhållande till en annan näringsidkare, att fortsättningsvis ställa upp samma eller väsentligen samma villkor i liknande fall (1 §). Vid bedömningen av om ett avtalsvillkor är att anse som oskäligt skall särskild hänsyn tas till behovet av skydd för den som intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet. Ett förbud skall meddelas bara om det är påkallat från allmän synpunkt (2 §).

Om ett franchiseavtal anses begränsa konkurrensen aktualiseras en tillämpning av *konkurrenslagen (1993:20)*. Enligt 6 § förbjuds avtal som har till syfte att hindra, begränsa eller snedvrída konkurrensen på marknaden på ett märkbart sätt eller leder till ett sådant resultat. Om så är fallet är avtalet enligt 7 § ogiltigt. I artikel 81 i EG-fördraget finns ett motsvarande förbud och en motsvarande ogiltighetsregel såvitt gäller förfaranden som kan påverka handeln mellan medlemsstater. Artikeln är direkt tillämplig i medlemsstaterna. Under vissa förutsättningar omfattas franchiseavtal av det gruppundantag som regeringen har utfärdat för s.k. vertikala avtal (se förordningen [2000:1193] om gruppundantag enligt 8 a § konkurrenslagen [1993:20] för vertikala avtal). Det innebär att sådana avtal undantas från förbudet i 6 § konkurrenslagen. När det gäller det EG-rättsliga förbudet finns motsvarande undantag i kommissionens förordning (EG) nr 2790/1999 av den 22 december 1999 om tillämpningen av artikel 81.3 i fördraget på grupper av vertikala avtal och samordnade förfaranden.

Även konsumenträttslig och arbetsrättslig lagstiftning kan ha betydelse i franchiseförhållanden. I konsumentens ögon kan franchisegivaren och franchisetagaren ofta framstå som en enhet. Detta innebär att det i franchisesammanhang är särskilt viktigt att det av marknadsföringen av varor eller tjänster klart framgår vem som svarar för marknadsföringen. I annat fall kan näringsidkaren drabbas av sanktioner enligt *marknadsföringslagen (1995:450)*.

Lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet reglerar förhållandet mellan franchisetagaren och hans eller hennes anställda. En franchisetagare har s.k. primär förhandlingsskyldighet enligt 11 § medbestämmandelagen gentemot sina anställda. Däremot finns det inte några arbetsrättsliga bestämmelser som generellt ger franchisetagaren eller dennes anställda någon sådan förhandlingsrätt i förhållande till franchisegivaren.

Slutligen kan nämnas att immaterialrättsliga värden, främst firma och varumärken, som finns i franchising skyddas av det immaterialrättsliga regelsystemet i bl.a. *firmalagen (1974:156)* och *varumärkeslagen (1960:644)*.

4.3 Tidigare behandling av frågan om franchising

Redan under tidigt 1980-tal togs initiativ till att få till stånd en närmare reglering av franchiseverksamheten i Sverige. I en motion vid 1982/83 års riksmöte hemställdes att riksdagen skulle begära att regeringen skyndsamt skulle låta utreda frågan om franchising. Detta resulterade i att en statlig utredning tillsattes år 1984, Franchiseutredningen. Utredningen presenterade sina förslag i betänkandet Franchising (SOU 1987:17).

Utredningen konstaterade att franchising var en samverkansform mellan näringsidkare som ökade i omfattning i Sverige men som hade en del negativa inslag. För att komma till rätta med dessa ansåg utredningen att det var oundgängligen påkallat att lagstifta i dessa delar, eftersom parterna inte lyckats rätta till konstaterade missförhållanden förhandlingsvägen. Det förslag till lag som utredningen presenterade innehöll en definition av vad som skulle avses med franchising, regler om uppsägning samt bestämmelser om förhandlingsskyldighet för franchisegivaren gentemot den arbetstagarorganisation som franchisetagaren är bunden till genom kollektivavtal.

Förslagen fick kraftig kritik i det remissförfarande som följde. Regeringen beslutade därför hösten 1991 att lägga betänkandet till handlingarna.

Det har sedan Franchiseutredningen överlämnade sitt betänkande flera gånger väckts motioner i riksdagen angående franchising. Lagutskottet har vid flera tillfällen avstyrkt bifall till motioner om lagstiftning alternativt förnyad utredning om franchising (se bet. 1992/93:LU2, 1998/99:LU7, 2000/01:LU17, 2001/02:LU12, 2002/03:LU4 och 2003/04:LU7). Utskottet har därvid anfört bl.a. att det finns en relativt noggrant reglerad självsanerande verksamhet, att några olägenheter till följd av denna ordning inte synes ha framkommit men att utvecklingen bör följas uppmärksamt och förhållandena utomlands studeras närmare. Vidare har framhållits att som utgångspunkt måste gälla att frågan skall hanteras i Sverige på ett sätt som står i överensstämmelse med den internationella utvecklingen. Utskottet har också hänvisat till det arbete som har bedrivits inom Unidroit med framtagandet av en modellag för franchising.

4.4 Unidroits modellag

Inom ramen för det arbete som bedrivs inom Unidroit i fråga om franchising antogs i september 2002 en modellag för nationell lagstiftning om informationsplikt för franchisegivare gentemot tilltänkta franchisetagare. Modellagen är avsedd att vara en inspirationskälla för de länder som överväger att införa lagstiftning om

franchising. Modellagen är en s.k. disclosure law. Den reglerar alltså endast vilken information som en franchisegivare skall ge en tilltänkt franchisetagare. Syftet är att göra det möjligt för franchisetagaren att fatta ett välinformerat beslut om huruvida han eller hon skall ingå ett franchiseavtal eller inte. Modellagen innehåller däremot inte några bestämmelser om själva franchiseförhållandet, såsom rätten att häva avtalet och verkningarna därav.

Modellagen inleds med en allmän beskrivning av bl.a. lagens syfte och en upplysning om att lagen inte är tvingande för medlemsstaterna. I *artikel 1* anges lagens tillämpningsområde. Lagen är tillämplig på beviljande eller förlängning av ett franchiseförhållande i det land som har infört lagen, oavsett om det rör sig om nationell eller internationell franchising.

I *artikel 2* definieras ett antal termer som återkommande förekommer i lagtexten, bl.a. franchiseverksamhet och franchiseavtal.

I *artikel 3* regleras när den information som anges i lagen skall lämnas över till den tilltänkte franchisetagaren. Enligt huvudregeln skall sådan information, tillsammans med franchiseavtalet, tillhandahållas franchisetagaren senast 14 dagar före tidpunkten för franchisetagarens undertecknande av något avtal som rör franchisen eller tidpunkten för franchisetagarens erläggande av betalning till franchisegivaren för förvärvet av franchisen, om detta sker innan avtal undertecknas. I artikeln regleras även när informationshandlingen måste uppdateras.

De formella kraven på en informationshandling regleras i *artikel 4*. Där anges först och främst att informationen skall lämnas skriftligen. Franchisegivaren får själv bestämma hur informationshandlingen skall utformas, under förutsättning att informationen tas in i en och samma handling.

I *artikel 5* redovisas de situationer och omständigheter som skall befria en franchisegivare från den i lagen föreskrivna informations skyldigheten. Bland undantagen kan nämnas dels det fallet att den tilltänkte franchisetagaren har haft en ledande befattning hos franchisegivaren, dels det fallet att den tilltänkte franchisetagaren är ett större företag som antingen åtagit sig att investera en större summa pengar i verksamheten eller har ett substansvärde eller en omsättning som överstiger ett visst belopp. Undantag från informationsplikten gäller också bl.a. när ett befintligt franchiseavtal förnyas eller förlängs på samma villkor som tidigare.

I *artikel 6* finns en detaljerad beskrivning av den information som en franchisegivare skall ge en franchisetagare inför ett avtalsslut. Artikeln delar upp de uppgifter som informationsdokumentet skall innehålla i två grupper, dels uppgifter som dokumentet alltid måste innehålla (punkten 1), dels uppgifter som dokumentet skall innehålla, om dessa inte finns intagna i franchiseavtalet (punkten 2).

Listan på uppgifter är mycket detaljerad. Som exempel på de uppgifter som ett informationsdokument skall innehålla kan nämnas:

- franchisegivarens juridiska beteckning och adress,
- varumärken eller annat näringskännetecken under vilket franchisegivaren bedriver eller har för avsikt att bedriva sin verksamhet,
- en beskrivning av franchiseverksamheten,

– uppgift om det totala antalet franchisetagare och av franchisegivaren ägda försäljningsställen och av till franchisegivaren anknutna företag som beviljar franchiser under huvudsakligen samma varunamn,

– uppgifter angående den immateriella egendom som skall licensieras till franchisetagaren, framför allt beträffande varumärken, patent, upphovsrätt och mjukvara,

– uppgifter om de varor och tjänster som franchisetagaren måste köpa eller hyra,

– uppgifter angående finansiella angelägenheter inkluderande en uppskattning av den tänkte franchisetagarens totala investeringskostnader och finansiering erbjuden eller arrangerad av franchisegivaren, samt

– en beskrivning av läget på den allmänna och lokala marknaden för produkter eller tjänster som omfattas av kontraktet samt marknadens utvecklingsmöjligheter.

I *artikel 7* finns en bestämmelse som ger franchisegivaren rätt att begära en skriftlig bekräftelse från franchisetagaren om att denne mottagit informationshandlingen.

Artikel 8 ger en franchisetagare rätt att häva ett franchiseavtal eller kräva skadestånd om en franchisegivare har underlåtit att tillhandahålla en informationshandling inom den angivna tidsfristen, om en sådan handling innehåller en oriktig uppgift om en väsentlig omständighet eller om franchisegivaren utelämnat en väsentlig omständighet i handlingen.

Artikel 9 anger att lagen skall tillämpas på franchiseavtal som ingås eller förnyas efter det att lagen trätt i kraft. Med andra ord finns det inget krav på att en franchisegivare skall tillhandahålla en informationshandling i enlighet med modellagens föreskrifter för äldre överenskommelser såvida det inte är fråga om förlängning eller förnyelse av kontraktet.

Enligt *artikel 10* kan franchisetagaren inte med bindande verkan avstå från sina rättigheter enligt lagen. Bestämmelsen syftar till att skydda en franchisetagare från påtryckningar från franchisegivaren.

5 Överväganden och förslag

5.1 Behövs det särskild lagstiftning om franchising?

5.1.1 Allmänt

<p>Regeringens bedömning: Det bör införas lagbestämmelser som syftar till att skapa goda förutsättningar för genomtänkta och balanserade avtal på franchiseområdet.</p>
--

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens bedömning (s. 145 f.).

Remissinstanserna: Promemorians bedömning har mött blandade reaktioner bland remissinstanserna. Flera remissinstanser, däribland

Skatteverket, LO och Handelsanställdas förbund har varit positiva till en lagreglering. *Hovrätten över Skåne och Blekinge, Sveriges advokatsamfund, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Näringslivets Regelnämnd, Marknadsdomstolen, Svenska Franchise-föreningen* och *Svenska Handelskammarförbundet* har i olika grad ställt sig avvisande eller tveksamma till att det införs särskild lagstiftning för franchising.

Skälen för regeringen bedömning: En grundläggande fråga är om det över huvud taget är motiverat att lagstifta särskilt om franchising. För att särskilda lagregler skall införas bör – såsom framhålls i promemorian – krävas att det finns ett reellt behov av sådana. Det är angeläget att undvika en onödig formalisering och byråkratisering och därmed förorsaka ökade kostnader för aktörerna, om de själva kan hantera de frågor som uppstår. Samtidigt är det naturligt att samhället strävar efter en rimlig balans i styrkeförhållandet mellan avtalsparterna och skapar rättsliga förutsättningar för ett samarbete som är ömsesidigt givande.

Promemorian (s. 139 f.) innehåller en utförlig redogörelse för de olika synpunkter och argument som i denna fråga typiskt sett gör sig gällande ur franchisegivarens respektive franchisetagarens perspektiv. Som ett argument mot en lagreglering nämns att en sådan skulle kunna inskränka franchisegivarens frihet att bygga upp och utveckla sitt affärskoncept på det sätt som han eller hon finner lämpligt. En lagstadgad informationsplikt skulle också, enligt vad som sägs i promemorian, kunna få återverkningar på franchisegivarens möjligheter att skydda affärshemligheter och detaljer kring affärskoncept och know-how. Ur franchisetagarens perspektiv skulle en lagreglering, enligt promemorian, kunna ha den positiva effekten att den skulle skapa bättre förutsättningar för att en tilltänkt franchise-tagare får den information som behövs för ett välgrundat ställningstagande till om han eller hon vill ingå avtalet. Härigenom skulle också risken minska för att mindre lämpade personer träder in som franchisetagare eller att mindre genomtänkta affärsupplägg genomförs. Som en positiv effekt av en lagreglering – både ur franchisegivarens och ur franchisetagarens perspektiv – nämns i promemorian att en reglering som betonar vikten av en allsidig och korrekt information om särskilt betungande eller ingripande avtalsklausuler, som exempelvis skiljeklausuler och klausuler om förtida uppsägning, skulle kunna leda till bättre genomtänkta avtalslösningar på franchiseområdet.

Till grund för promemorians bedömning ligger också resultatet av en enkätundersökning som genomfördes inom ramen för utredningsuppdraget. Av de 310 franchisetagare/franchisegivare som har svarat på enkäten har 225 (73 procent) ansett det befogat med lagregler om franchising.

Promemorians slutsats är att övervägande skäl talar för en lagreglering av franchising. Som det huvudsakliga skälet för detta anges att franchisetagaren typiskt sett är den svagare avtalsparten, som – ofta utan större erfarenhet av företagande – går in i ett långsiktigt avtalsförhållande med omfattande åtaganden och med små möjligheter att

påverka villkoren. Till detta kommer att franchisegivaren ensam har tillgång till all relevant information om franchisesystemet.

Promemorians bedömning har kritiserats av flera remissinstanser. Gemensamt för dessa är att de inte anser att det föreligger ett reellt behov av lagstiftning. I den mån som det finns problem kan dessa, enligt en uppfattning som har framförts av bl.a. *Sveriges advokatsamfund* och *Svenska Franchiseföreningen*, hanteras inom ramen för befintlig lagstiftning och branschens självreglering. Flera remissinstanser, däribland *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet*, har också menat att de skäl som i promemorian framförs för en lagreglering gör sig gällande i lika hög grad i fråga om andra avtalstyper än franchising.

Enligt vår mening talar goda skäl för att det bör införas särskilda lagbestämmelser på detta område. Franchising har under senare år kommit att bli en mycket vanlig samarbetsform i Sverige. Omfattningen på den verksamhet som bedrivs i denna form är stor. Enligt den i avsnitt 4.1 nämnda undersökningen omsatte de svenska franchiseföretagen år 2004, lågt räknat, ca 80 miljarder kronor. Även om franchiseförhållanden, såsom har påpekats av flera remissinstanser, företer likheter med andra typer av avtalsarrangemang så ger ett franchiseförhållande, enligt vår uppfattning, också upphov till särskilda frågeställningar som inte utan vidare låter sig hanteras inom ramen för befintliga rättsregler. Franchisetagaren framstår också i flera avseenden typiskt sett som särskilt utsatt jämfört med parter i andra kommersiella avtalsförhållanden. Av särskild betydelse är härvid franchisetagarens underlägsna ställning när det gäller resurser, inflytande över affärsidén och tillgång till information. En grundläggande skyddslagstiftning skulle kunna minska riskerna för att denna obalans mellan avtalsparterna får oskäligen konsekvenser för franchisetagaren.

Det omfattande och långvariga arbete som har bedrivits inom Unidroit när det gäller att ta fram regler för franchising visar också att denna samarbetsform internationellt har ansetts inta en särställning i förhållande till andra kommersiella samarbetsformer. Sverige deltog aktivt i Unidroits arbete med att ta fram en modellag på området. Det är naturligt och konsekvent att Sverige, i samma anda, nu går vidare med en reglering på det nationella planet. Här bör också beaktas att lagregler om franchising redan finns i vissa andra länder (se vidare promemorian s. 71 f.).

Mot det sagda skall vägas eventuella skäl som talar mot en lagreglering. I promemorian görs bedömningen att det inte finns några starka skäl som talar i den riktningen. Vi delar den bedömningen. Såsom konstateras i promemorian kan en rimligt återhållsam reglering inte antas störa själva avtalsmekanismen eller minska parternas benägenhet att använda franchising med de fördelar som samarbetsformen är förknippad med. En seriös franchisegivare, som anstränger sig för att lämna en allsidig och korrekt information, är naturligtvis också angelägen om att inte behöva utsättas för en otillbörlig konkurrens från sådana franchisegivare som inte är lika nogräknade.

Vår uppfattning är således att övervägande skäl talar för att införa en särskild lagstiftning om franchising. Syftet med en sådan lagstiftning bör främst vara att skapa goda förutsättningar för genomtänkta och balanserade avtal på franchiseområdet. Lagstiftningen bör följaktligen, liksom Unidroits modellag, primärt vara inriktad på den information som franchisegivaren skall tillhandahålla inför ett avtalsslut. I de följande avsnitten diskuteras om lagstiftningen därutöver bör omfatta även frågor om uppsägning av franchiseavtal (avsnitt 5.1.2), skiljeklausuler (avsnitt 5.1.3) och förhandlingsrätt för arbetstagare (avsnitt 5.1.4).

5.1.2 Uppsägning av franchiseavtal

Regeringens bedömning: Det bör inte införas lagbestämmelser som närmare reglerar frågor om uppsägning av ett franchiseavtal.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens bedömning (s. 182 f.).

Remissinstanserna: Promemorians bedömning har mött blandade reaktioner bland remissinstanserna. Flera remissinstanser, bl.a. *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Sveriges advokatsamfund*, *Svenska Franchiseföreningen* och *Svenska Handelskammarförbundet* har instämt i promemorians bedömning. Andra remissinstanser har framfört kritiska synpunkter. *TCO* har ansett att det bör krävas att en uppsägning av ett franchiseavtal skall vara sakligt grundad och att det bör införas en viss minsta uppsägningstid. Vidare har *TCO*, liksom *Franchisetagarnas Riksorganisation* och *Svensk Bensinhandel*, efterlyst regler om ekonomisk kompensation vid ett franchiseavtals uppsägning. *Säljarnas Riksförbund* har ansett att det bör övervägas att införa en lagreglering, liknande den som finns i 24 och 25 §§ lagen (1991:351) om handelsagentur.

Skälen för regeringens bedömning: Ett franchiseavtal kan under vissa förutsättningar, liksom avtal i allmänhet, sägas upp på grund av kontraktsbrott. Därutöver är det vanligt att franchiseavtal innehåller bestämmelser om rätt till förtida uppsägning av avtalet vid vissa andra angivna händelser eller omständigheter. Exempel på sådana händelser kan vara franchisegivarens eller franchisetagarens konkurs eller obestånd eller långvarig sjukdom eller dödsfall hos franchisetagaren. I det sistnämnda fallet har franchisegivaren oftast en rätt, eller t.o.m. en skyldighet, att lösa in franchisetagarens verksamhet.

I promemorian diskuteras huruvida det finns skäl att lagreglera frågor om uppsägning av franchiseavtal. För franchisetagarnas del skulle en lagreglering, har det hävdats, kunna innebära ett skydd om det närmare klargjordes i vilka situationer som en förtida uppsägning av franchiseavtalet är acceptabel. Andra frågor som skulle kunna tänkas bli föremål för lagstiftning gäller uppsägningstid och ekonomisk kompensation för franchisetagarens investeringar i samband med en uppsägning.

Promemorians bedömning är att det inte har kommit fram tillräckliga skäl för att införa lagbestämmelser som närmare reglerar frågor

om uppsägning av ett franchiseavtal. Bedömningen har kritiserats av bl.a. *Franchisetagarnas Riksorganisation* och *Svensk Bensinhandel*. Franchisetagarnas Riksorganisation har ansett att det är nödvändigt att i lagen ange en minsta uppsägningstid, bl.a. med hänsyn till att franchisetagaren ofta har anställda som har rätt till viss lagstadgad uppsägningstid. Vi delar emellertid promemorians bedömning i denna del. Utgångspunkten bör, som vi tidigare har varit inne på, vara att lagbestämmelser om franchising bör införas endast i de delar där det föreligger ett reellt behov av sådana regler. Varken promemorians undersökningar eller remissutfallet ger vid handen att ett sådant behov föreligger. Den sakkunniga person som upprättat promemorian har inte kunnat finna att frågor kring förtida uppsägning av ett franchiseavtal varit föremål för rättsliga tvister.

Till detta kommer att de frågor som främst aktualiseras i detta sammanhang – grund för uppsägning, skälig uppsägningstid m.m. – enligt vår mening är av sådan karaktär att de problem som kan tänkas uppkomma normalt torde kunna lösas på ett rimligt sätt med en tillämpning av allmänna avtalsrättsliga regler och principer. Sålunda torde det finnas goda förutsättningar att med stöd av sådana regler och principer angripa villkor som medger uppsägning av avtal utan saklig grund eller som föreskriver en oskälig uppsägningstid för avtalet i fråga. Att, såsom några remissinstanser har förordat, införa särskilda bestämmelser i dessa avseenden skulle därmed sannolikt ha begränsad praktisk betydelse.

Såsom konstateras i promemorian finns det dessutom anledning att utgå från att en reglering där franchisegivarens informationsskyldighet mer än för närvarande sätts i fokus, även kommer att leda till att uppsägningsfallen blir bättre belysta inför ett avtals ingående. Detta gäller i synnerhet om man, såsom vi föreslår (se vidare avsnitt 5.2.3), uttryckligen föreskriver att frågorna om uppsägning alltid skall behandlas i det informationsmaterial som en franchisegivare skall upprätta inför avtalsslutet. På så sätt skapas förutsättningar för att franchisetagaren redan i samband med avtalsslutet uppmärksammar dessa frågor och, vid behov, anpassar sin verksamhet efter avtalets reglering.

5.1.3 Skiljeklausuler

Regeringens bedömning: Det bör inte i detta sammanhang införas bestämmelser om jämkning av skiljeklausuler i franchiseavtal eller om fördelningen av kostnader för skiljeförfaranden i tvister på grund av sådana avtal.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens bedömning (promemorian s. 184 f.).

Remissinstanserna: Promemorians bedömning har mött blandade reaktioner bland remissinstanserna. Flera remissinstanser, bl.a. *Hovrätten över Skåne och Blekinge*, *Sveriges advokatsamfund*, *Svenska Franchiseföreningen* och *Svenska Handelskammarförbundet* har instämt i promemorians bedömning. *Franchisetagarnas Riksorga-*

nisation har framfört ståndpunkten att skiljeklausuler i franchiseavtal är oskäliga. TCO har ansett att möjligheterna att jämka skiljeklausuler bör utökas i förhållande till vad som gäller i dag. Om skiljeklausuler skall få förekomma har TCO, liksom Franchisetagarnas Riksorganisation och *Säljarnas Riksförbund*, ansett att huvudregeln bör vara att franchisegivaren står för hela eller större delen av kostnaden för skiljeförfarandet. NUTEK har ansett att möjligheten till en ”skevdelning” av eventuella skiljedomskostnader bör utredas vidare. Även *Svensk Bensinhandel* har varit kritisk till promemorians bedömning i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Det är vanligt att franchiseavtal innehåller skiljeklausuler. Ofta hänvisas i en sådan klausul till skiljeförfarandet hos ett visst institut, t.ex. Stockholms Handelskammars skiljedomsinstitut. Enligt en i promemorian redovisad uppskattning innehåller ca 90 procent av samtliga franchiseavtal en skiljeklausul.

Det finns flera fördelar med ett skiljeförfarande. Förfarandet leder snabbt fram till ett verkställbart avgörande som inte går att överklaga på materiella grunder. En snabb lösning av en tvist är självklart positiv såväl för franchisegivaren som för franchisetagaren. En annan fördel, i vart fall ur franchisegivarens perspektiv, är att ett skiljeförfarande, till skillnad från en rättegång vid allmän domstol, inte är offentligt. Skiljeförfarandet möjliggör således att uppgifter och förhållanden som berör själva affärskonceptet inte avslöjas. Vid valet mellan skiljeförfarande och domstol brukar även det förhållandet att parterna har möjlighet att utse skiljemän med särskild kunskap i franchisefrågor anföras som ett skäl att välja skiljeförfarande.

En nackdel med skiljeklausuler är att ett skiljeförfarande ofta kan vara kostsamt och att detta i tvister mellan ekonomiskt ojämsställda parter kan drabba en resurssvag part särskilt hårt. På grund härav anses skiljeklausuler som regel vara ogiltiga i avtal mellan en näringsidkare och en konsument (se främst NJA 1981 s. 711, jfr SOU 1974:83 s. 188 f. och prop. 1975/76:81 s. 147). Någon motsvarande generell inskränkning anses inte gälla i fråga om franchiseavtal. Sålunda har Högsta domstolen i rättsfallet NJA 1992 s. 290 funnit att det inte fanns grund för att jämka en skiljeklausul i ett franchiseavtal. Domstolen uttalade emellertid samtidigt att ett annat ställningstagande kan vara påkallat i fall där avtalet parterna emellan har likheter med ett anställningsförhållande eller då en resurssvag franchisetagare behöver samma skydd som en konsument mot kostnadsriskerna med ett skiljeavtal.

I promemorian diskuteras huruvida det finns anledning att införa särskilda lagbestämmelser som innebär utökade möjligheter att jämka eller ogiltigförklara skiljeklausuler i franchiseavtal eller om fördelningen av kostnadsansvaret i sådana skiljetvister. Promemorians slutsats är följande.

Det är min uppfattning att en förbättrad information om förfarandet redan i samband med de förhandlingar som föregår ett franchiseavtals undertecknande kan leda till att man kommer till rätta med en del av de bekymmer som i dag kan uppstå. De skäl som brukar anföras till stöd för

skiljeklausuler i franchiseavtal måste dessutom allmänt sett anses bärande. Det bör därför inte göras några generella inskränkningar i parternas möjlighet att avtala om skiljeförfarande. En kostnadsfördelning, som lägger ansvaret på franchisegivaren oavsett utgången, kan kanske framstå som rimlig i en del fall. Det måste dock övervägas hur långt detta ansvar skall sträcka sig i olika situationer. Frågor av detta slag bör enligt min mening lösas genom avtal. Följaktligen bör det inte införas några lagbestämmelser som reglerar förekomsten och utformningen av skiljeklausuler i franchiseavtal.

Promemorians bedömning har kritiserats av flera remissinstanser. *Franchisetagarnas Riksorganisation* har ansett att skiljeklausuler i franchiseavtal generellt bör betraktas som oskäligen. *TCO* har ansett att möjligheterna att jämka skiljeklausuler bör utökas i förhållande till dagens läge. Flera remissinstanser har ansett att det bör övervägas vidare att införa bestämmelser om ”skevdelning” av kostnadsansvaret i skiljetvister på franchiseområdet.

Frågan om skiljeklausuler i kommersiella avtal har, utifrån mer generella utgångspunkter, uppmärksamats också i riksdagen. Sålunda har riksdagen, mot bakgrund av problematiken med skiljeklausuler, i ett tillkännagivande (se bet. 2004/05:LU12 s. 19 f. och rskr. 2004/05:179) uttalat att regeringen bör tillsätta en utredning med uppgift att lägga fram förslag till åtgärder för att öka möjligheterna att jämka oskäligen avtal mellan näringsidkare. Regeringen har för avsikt att återkomma till den frågan i ett senare sammanhang.

Vi delar uppfattningen att skiljeklausuler i franchiseavtal i vissa fall kan leda till oönskade konsekvenser. Det är därför av största vikt att frågan om hur eventuella tvister skall hanteras och vad som därvid skall gälla i fråga om kostnadsansvar uppmärksammas redan inför avtalsslutet. Såsom vi återkommer till i avsnitt 5.2.3 anser vi därför att franchisegivaren skall vara skyldig att behandla dessa frågor i det informationsmaterial som franchisetagaren skall tillhandahållas inför avtalsslutet. På så sätt kan medvetenheten om de särskilda problem som är förknippade med skiljeklausuler förväntas öka, något som i sin tur skapar bättre förutsättningarna för en rimlig och genomtänkt reglering i avtalet. Vårt förslag innebär att franchisegivarens skyldighet i detta avseende skall komma till uttryck i lag.

Att införa en materiell särreglering beträffande jämkning och ogiltighet av skiljeklausuler i franchiseavtal framstår däremot enligt vår mening inte som lämpligt. Som framgått ovan har vi emellertid för avsikt att i ett senare sammanhang ta ställning till om det bör vidtas åtgärder för att generellt öka möjligheterna att jämka eller ogiltigförklara skiljeklausuler i avtal mellan näringsidkare. I det sammanhanget kommer också skiljeklausuler i franchiseavtal att uppmärksammas.

5.1.4 Förhandlingsrätt för arbetstagare

Regeringens bedömning: Det bör inte i detta sammanhang införas lagbestämmelser som ger franchisetagaren eller dennes anställda en primär förhandlingsrätt gentemot franchisegivaren.

Promemorians bedömning: Frågan behandlas inte i promemorian.

Remissinstanserna: Några remissinstanser har berört denna fråga särskilt. *LO*, *Handelsanställdas förbund* och *TCO* har ansett att en lagreglering av franchising också bör omfatta arbetsrättsliga frågor, i synnerhet frågan om inflytandet för franchisetagarens anställda när det gäller beslut som fattas av franchisegivaren. Även *Franchisetagarnas Riksorganisation* och *Svensk Bensinhandel* har framfört synpunkter i denna del.

Skälen för regeringens bedömning: Såsom framgått av avsnitt 4.2 kan det anläggas arbetsrättsliga aspekter på franchiseförhållanden. Vad som härvid främst brukar uppmärksammas är de begränsade möjligheter som franchisetagaren eller dennes anställda har när det gäller att påverka beslut som fattas hos franchisegivaren. De arbetsrättsliga aspekterna behandlas inte i Unidroits modellag. Det har inte heller legat inom den sakkunnige personens uppdrag att behandla frågor av detta slag. Det finns således inte något beredningsunderlag för att i detta sammanhang gå fram med lagförslag i dessa delar. Några remissinstanser har ansett att detta är en brist. Sålunda har *LO*, *Handelsanställdas förbund* och *TCO* ansett att en lagreglering av franchising också bör omfatta arbetsrättsliga frågor, i synnerhet frågan om franchisegivarens förhandlingsskyldighet gentemot den arbetstagarorganisation till vilken franchisetagaren hör.

Vi delar uppfattningen att det är angeläget att det arbetstagarinflytande som den arbetsrättsliga lagstiftningen syftar till att säkerställa inte kringgås eller urholkas i samband med olika typer av franchisearrangemang. Berörda parter och organisationer har ett ansvar för att se till att så inte blir fallet. Samtidigt förstår vi de problem som några av remissinstanserna fört fram. Dessa problem är dock inte unika för just franchiseförhållanden. Behovet av att tillförsäkra de anställda rätt till medinflytande på den nivå där de verkliga besluten fattas gör sig gällande även i andra fall där ett företag blir bundet – i rättsligt eller ekonomiskt hänseende – av beslut som fattas inom ett annat företag. Det kan, utöver franchising, handla t.ex. om kedjor med underleverantörer eller återförsäljare.

Vi menar att dessa frågor därför bör ses över i ett sammanhang och är av den anledningen inte beredda att nu föreslå några lag-bestämmelser av de slag som bl.a. *LO* har varit inne på.

5.2 Bestämmelsernas innebörd

5.2.1 Hur bör regleringen utformas?

Regeringens förslag: Bestämmelser om franchisegivares informationsskyldighet tas in i en särskild lag. Enligt lagen skall en franchisegivare i god tid innan ett franchiseavtal ingås lämna franchisetagaren den information som behövs. Viss information skall alltid lämnas.

Regleringen skall vara marknadsrättslig till sin karaktär och syfta till att ge möjligheter att få en franchisegivare som har brustit i sin informationsplikt att ändra sitt beteende.

Promemorians förslag överensstämmer delvis med regeringens förslag (se s. 150 f.). I promemorian föreslås dock att de nya bestämmelserna skall tas in i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Promemorians lagförslag innehåller inte någon uppräkningslista av uppgifter som alltid skall omfattas av informationsplikten.

Remissinstanserna: Förslaget har föranlett en hel del kritiska synpunkter från remissinstanserna. *NUTEK* har visserligen instämt i promemorians bedömning att lagtexten inte bör innehålla en uttömmande lista på vilken information som skall lämnas men ansett att lagen bör innehålla en exemplifierande lista över vilken information som åsyftas. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet*, *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet*, *Sveriges advokatsamfund* och *Svenska Franchiseföreningen* har varit inne på samma linje och ansett att den lagstiftningsteknik som förordas i promemorian innebär att den reella innebörden av regleringen i alltför hög utsträckning framgår endast av motivuttalanden. Även *Marknadsdomstolen*, *Hovrätten över Skåne och Blekinge* och *Säljarnas Riksförbund* har framfört synpunkter av detta slag och ansett att de skyldigheter som åligger franchiseägaren i högre grad än vad som föreslås bör komma till uttryck i lagtexten.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Sveriges advokatsamfund, Svenska Franchiseföreningen och *Svensk Handel* har varit kritiska till att informationsskyldigheten regleras i lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare.

Skälen för regeringens förslag: I avsnitt 5.1.1 har vi gjort bedömningen att det bör införas lagbestämmelser om franchisegivarens informationsskyldighet. Frågan är då hur denna lagreglering bör utformas.

Ett alternativ är att utforma bestämmelserna utifrån Unidroits modell. En nackdel är emellertid att en sådan reglering skulle bli mycket detaljerad. Såsom påpekas i promemorian skulle det te sig främmande att, inom ett rättsområde som hittills i huvudsak lämnats till parternas egna dispositioner, införa en formalisering av den omfattning och detaljeringsgrad som modellen måste säsäga innebära. En risk med en sådan lagstiftningsteknik är också att den kan leda till att en mer formell efterlevnad av reglerna hamnar i fokus i stället för ett materiellt synsätt som tar sikte på franchiseägarens verkliga behov av information. Till detta kommer att franchising förekommer inom en rad olika branscher som arbetar utifrån vitt skilda förutsättningar. En lagreglering som mer eller mindre uttömmande anger vilken information som franchisegivare skall lämna inför ett avtalslut skulle därmed riskera att bli alltför stelbent.

Vi instämmer därför i promemorians bedömning att den svenska lagstiftningen inte bör utformas i enlighet med modellen. Detta hindrar dock inte att modellen, precis som t.ex. rekommendationer

och uttalanden från olika branschorgan, kan ge vägledning när man har att bedöma vilken information som en franchisetagare bör få del av före avtalets undertecknande och hur ett sådant informationslämnande närmare bör gå till. Det är dock inte lämpligt att låta lagstiftningen i alltför hög utsträckning fyllas ut genom kompletterande normer av det slaget. Såsom flera remissinstanser har påtalat bör lagstiftningen inte utformas på ett sådant sätt att dess materiella och reella innebörd inte kan härledas ur lagtexten utan bli begriplig endast med ledning av förarbetsuttalanden och utfyllande normgivning. Vi anser därför att lagtexten bör ge tydligare vägledning än vad som föreslås i promemorian när det gäller innebörden och omfattningen av franchisegivarens informationsskyldighet. Sålunda bör lagtexten, såsom bl.a. *Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet* har varit inne på, innehålla en uppräknning av vissa uppgifter som alltid skall omfattas av informationsplikten. Vi återkommer till den närmare utformningen av bestämmelserna om informationsplikt i de följande avsnitten och i författningskommentaren.

I promemorian görs bedömningen att de föreslagna nya lagbestämmelserna har ett sådant nära samband med de bestämmelser som i dag finns i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare att det är lämpligt att de tas in i den lagen. Flera remissinstanser har ställt sig kritiska till detta. *Sveriges advokatsamfund* och *Svenska Franchiseföreningen* har menat att den ifrågavarande lagen och de föreslagna nya lagbestämmelserna har olika syften och att de därför inte bör hanteras inom ramen för samma lag. *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* har framhållit att den föreslagna lagregleringen, till skillnad från bestämmelserna i den befintliga lagen, inte avser avtalsvillkor utan information och att det är brukligt att den senare typen av bestämmelser tas in i särskilda lagar.

Såsom framgår av vad remissinstanserna har fört fram finns det flera skäl som talar mot att, som föreslagits i promemorian, inarbeta de nya lagbestämmelserna i lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Av särskild betydelse är här enligt vår mening att de nya bestämmelserna skiljer sig i väsentliga avseenden från de bestämmelser som finns i den nuvarande lagen både i fråga om innehåll och syfte. De nya bestämmelserna tar inte sikte på avtalsvillkoren som sådana utan endast på den information som skall lämnas inför ett avtalsslut. Därmed föreligger det enligt vår mening varken från materiella eller systematiska utgångspunkter några starka skäl för att inarbeta bestämmelserna i den befintliga lagen. Till detta kommer att promemorians förslag skulle innebära att lagen – som hittills haft en generell räckvidd – skulle få en slagsida åt en viss avtalstyp, vilket inger betänkligheter från lagtekniska utgångspunkter. I sammanhanget förtjänar det också att påpekas att det är brukligt att regler som förpliktar en näringsidkare att presteras viss information inför ett

avtalslut placeras i den särskilda lagstiftning som gäller för avtals-
typen i fråga²

Vid en samlad bedömning anser vi, liksom flera remissinstanser, att det är lämpligare att föra in de nya bestämmelserna i en särskild lag om franchising. På så sätt uppkommer inte några oklarheter kring tolkningen och tillämpningen av de generella lagbestämmelser som i dag finns i lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare samtidigt som de nya bestämmelserna för franchising hålls samman på ett enkelt och lättöverskådligt sätt. En sådan speciallagstiftning innebär givetvis inte att de generella reglerna i t.ex. lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare inte längre är tillämpliga på franchiseförhållanden.

Enligt vår uppfattning är det lämpligt att den nya regleringen, liksom den som har föreslagits i promemorian, får marknadsrättslig karaktär. Sålunda bör regleringen vara inriktad på att ge möjligheter att få en franchisegivare som har brustit i sin informationsplikt att ändra sitt beteende. En betydande fördel med en sådan konstruktion är att det allmännas inblandning begränsas till franchisesystem, där problem och avarter har kunnat beläggas. Det kan på goda grunder antas att en lagreglering av detta slag därutöver kommer att få en generell handlingsdirigerande effekt när det gäller vilken information som skall tillhandahållas inför ett avtals undertecknande och hur detta informationslämnande närmare skall gå till. Vi återkommer i avsnitt 5.2.5 till den närmare utformningen av sanktionssystemet.

5.2.2 En legaldefinition av franchising

Regeringens förslag: Med franchiseavtal skall i lagen avses ett avtal varigenom en näringsidkare (franchisegivaren) kommer överens med någon annan (franchisetagaren) om att denne mot ersättning skall använda franchisegivarens särskilda affärsidé om marknadsföring och försäljning av varor eller tjänster. Som ytterligare förutsättningar för att ett avtal skall anses vara ett franchiseavtal enligt lagen skall gälla att franchisetagaren enligt avtalet skall använda franchisegivarens näringskännetecken eller andra immateriella rättigheter samt medverka vid återkommande kontroller av att avtalet följs.

Promemorians förslag överensstämmer i allt väsentligt med regeringens förslag (se s. 167 f.). Promemorians lagförslag förutsätter emellertid att franchisegivarens motpart i avtalet är näringsidkare. I promemorians förslag anges även franchisegivarens skyldighet att fortlöpande under avtalstiden bistå franchisetagaren i olika frågor som ett kriterium för att avtalet skall utgöra ett franchiseavtal.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft några invändningar mot förslaget. *Sveriges advokatsamfund* och *Svenska Franchiseförbundet* har dock anfört att det saknas skäl att införa en definition av franchising i svensk rätt. Vidare har de

² Se konsumentkreditlagen (1992:830), lagen (1992:1672) om paketresor, prisinformationslagen (2004:347), distans- och hemförsäljningslagen (2005:59) och försäkringsavtalslagen (2005:104).

menat att den föreslagna definitionen inte är ändamålsenlig med hänsyn dels till att den utesluter varje form av ägarbindning eller annan juridisk bindning mellan parterna, dels till att den inte behandlar den för franchising centrala frågan om överföring av know-how.

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har föreslagit att promemorians definition kompletteras med ett krav på att franchisetagaren enbart skall bedriva sådan verksamhet som omfattas av franchiseavtalet.

Marknadsdomstolen har uttryckt farhågor för att den föreslagna definitionen, som utgår från begreppet ”näringsidkare”, inte kommer att omfatta avtal mellan en franchisegivare och en fysisk person som vid den relevanta tidpunkten ännu inte driver verksamhet av ekonomisk natur. *Svensk Handel* har ansett att frågan om en definition av franchising behöver utredas ytterligare. Enligt *Svensk Handel* exkluderar den föreslagna definitionen vissa franchisekonstellationer där det finns ägarbindning mellan parterna medan andra samarbetsformer som normalt inte anses utgöra franchising inkluderas.

Skälen för regeringen förslag: En lagreglering av det slag som har skisserats i det föregående avsnittet förutsätter givetvis att det går att på ett tydligt och förutsebart sätt avgränsa regleringens tillämpningsområde. Det behövs med andra ord en klar och ändamålsenlig definition av franchiseavtal.

Någon legaldefinition av begreppet finns inte i dag i svensk lagstiftning. Definitioner av franchising förekommer emellertid i flera andra sammanhang. Svenska Franchiseföreningen (SFF) har i sina etiska regler utformat följande definition av begreppet.

Franchising är ett system för marknadsföring av varor och/eller tjänster och/eller teknologi, som grundas på ett nära och fortlöpande samarbete mellan företag som är juridiskt och ekonomiskt separata och oberoende, franchisegivaren och dennes individuella franchisetagare, genom vilken franchisegivaren tillförsäkrar franchisetagaren rätten, och ålägger denne skyldigheten, att utöva verksamhet enligt givarens koncept. – Denna berättigar och förpliktar franchisetagaren att, mot en direkt eller indirekt ersättning, använda franchisegivarens namn och/eller varumärke, know-how, affärsmetoder och teknik, arbetssätt och andra rättigheter som har industriellt eller immateriellt rättsskydd, med stöd av en fortlöpande överföring av kommersiellt och tekniskt bistånd, inom ramen för och för den tid som anges i ett skriftligt avtal, slutet mellan parterna för detta ändamål.

Internationella motsvarigheter till SFF använder sig av likartade definitioner. En liknande definition fanns också tidigare i EG:s konkurrensrättsliga lagstiftning³ Den definitionen lød:

Ett avtal enligt vilket ett företag, franchisegivaren, till det andra företaget, franchisetagaren, mot direkt eller indirekt ekonomiskt vederlag upplåter rätten att utnyttja en franchise

³ Kommissionens förordning (EEG) nr 4087/88 av den 30 november 1988 om tillämpning av fördragets artikel 85.3 på grupper av franchiseavtal, jfr förordningen (1993:79) om gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen (1993:20) för franchiseavtal.

för att marknadsföra angivna slag av varor och/eller tjänster; det omfattar åtminstone följande skyldigheter:

- skyldigheten att använda ett gemensamt namn eller en gemensam butiksskylt och en enhetlig utstyrelse av de i avtalet angivna lokalerna och/eller transportmedlen,
- skyldigheten för franchisegivaren att meddela know-how till franchisetagaren,
- skyldigheten för franchisegivaren att kontinuerligt under avtalstiden lämna kommersiellt eller tekniskt bistånd till franchisetagaren.

Även Unidroits modellag på området, se *bilaga 1*, innehåller en definition.

I promemorian föreslås följande definition av franchiseavtal:

Med franchiseavtal avses [i denna lag] ett avtal varigenom en näringsidkare (franchisegivaren) kommer överens med en annan näringsidkare (franchisetagaren) om att denne för eller mot en direkt eller en indirekt ersättning skall använda franchisegivarens särskilda affärsidé om marknadsföring av varor eller tjänster. Detta gäller dock bara om franchisetagaren enligt avtalet skall använda franchisegivarens näringskännetecken och andra immateriella rättigheter, medverka vid återkommande kontroller av att avtalet följs samt ha rätt till stöd i form av utbildning, administrativt bistånd eller liknande.

Enligt vår mening är det angeläget att en legaldefinition av detta slag inte blir alltför vag eller oprecis. En sådan definition skulle vara svår att tillämpa och innebära svårigheter när det gäller att förutse vilken räckvidd bestämmelserna har. Samtidigt bör definitionen inte vara så utförlig och detaljerad att tillämpningsområdet för reglerna blir alltför snävt. Med en sådan reglering riskerar man att syftena med lagen inte uppnås. Enligt vår uppfattning innefattar den definition som har föreslagits i promemorian i huvudsak en lämplig balans mellan dessa olika intressen. Med en sådan definition fångas franchisingens mest centrala och typiska karakteristika samtidigt som rekvisiten ger ett visst tolkningsutrymme. Det finns enligt vår mening inte heller anledning att befara att avtalstyper som i dag normalt betraktas som franchiseavtal i någon beaktansvärd omfattning kommer att falla utanför definitionens ordalydelse eller, omvänt, att avtal som normalt inte anses utgöra franchiseavtal kommer att omfattas av definitionen. Därmed är det inte sagt att det inte i enstaka fall kan uppkomma tolkningssvårigheter. Sådana svårigheter är emellertid oundvikliga och får hanteras med tillämpning av allmänna principer för lagtolkning, varvid det ifrågavarande avtalets reella innebörd och lagens syfte blir av särskild betydelse.

Som framgått innehåller promemorians förslag till definition, utöver en allmän beskrivning av franchiseavtalets innebörd, en uppräkningslista av ett antal konkreta förutsättningar som skall vara uppfyllda för att avtalet skall anses vara ett franchiseavtal. Sålunda gäller, enligt förslaget, som förutsättningar för att ett avtal skall anses vara ett franchiseavtal bl.a. att franchisetagaren enligt avtalet skall använda franchisegivarens näringskännetecken eller andra immateriella rättig-

heter samt medverka vid återkommande kontroller av att avtalet följs. Vi delar uppfattningen att dessa moment är så centrala i ett franchise-samarbete att de lämpligen bör anges i definitionen. Ytterligare ett vanligt inslag i franchisesamarbeten är att franchisegivaren fort-löpande under avtalstiden bistår franchisetagaren i olika frågor. Vanligt förekommande är att franchisegivaren svarar för ut- och fort-bildning av franchisetagare och dess anställda. Det förekommer också att franchisegivaren bistår franchisetagarna med exempelvis marknads-föringen, bokföring och datasupport. Enligt promemorians förslag skall förekomsten av villkor om bistånd av detta slag utgöra en förutsättning för att avtalet skall definieras som ett franchiseavtal. Enligt vår upp-fattning bör emellertid ett avtal som innehåller de övriga moment som har berörts i det föregående inte falla utanför definitionen bara för att det inte reglerar franchisegivarens skyldighet att bistå franchisetagaren. Vi anser därför att detta moment inte skall ingå i definitionen.

När det gäller de specifika invändningar som har förts fram mot definitionen från vissa remissinstanser gör vi följande överväganden. Vi delar *Marknadsdomstolens* uppfattning att definitionen inte bör utesluta de fall då den blivande franchisetagaren inte bedriver någon näringsverksamhet vid tidpunkten för avtalets tillkomst. För att undvika oklarheter kring detta bör lagtexten utformas något annorlunda än i promemorian. Däremot anser vi inte att vad *Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet* har anfört bör föranleda några justeringar i den föreslagna lagtexten. Ett krav på att franchise-tagaren enbart skall bedriva sådan verksamhet som omfattas av franchiseavtalet skulle kunna innebära att en del reella franchise-förhållanden skulle falla utanför regleringen endast på grund av att franchisetagaren har någon mindre kompletterande verksamhet. *Sveriges advokatsamfund* och *Svenska Franchiseföreningen* har ansett det vara en brist att promemorians synsätt utesluter varje form av ägarbindning eller annan juridisk bindning mellan parterna. Vi delar i sak uppfattningen att regleringen inte bör avgränsas så kate-goriskt och snävt i det avseendet. Vad remissinstanserna har anfört i denna del tycks emellertid inte ta sikte på den föreslagna lagtexten och kräver följaktligen inte heller några justeringar i denna. När det gäller samma remissinstansers invändningar mot att definitionen inte innehåller något om överföring av know-how menar vi att den aspekten väl kan och bör beaktas inom ramen för den föreslagna lagtextens bredare rekvisit ”affärsidé”. För att göra detta tydligare föreslår vi att detta rekvisit kopplas inte bara, såsom föreslagits i promemorian, till marknadsföringen av varor eller tjänster utan även till försäljningen.

Sammanfattningsvis anser vi alltså att den föreslagna legaldefini-tionen av franchising i allt väsentligt är ändamålsenlig. Vi föreslår följaktligen att lagtexten – med några smärre justeringar – utformas i enlighet med promemorians förslag. Vi återkommer i författnings-kommentaren till den närmare innebörden av definitionen.

5.2.3 Informationspliktens omfattning

Regeringens förslag: I god tid innan ett franchiseavtal ingås skall en franchisegivare skriftligen lämna franchisetagaren den information om avtalets innebörd och övriga förhållanden som behövs med hänsyn till omständigheterna. Informationen skall vara klar och begriplig. Informationsskyldigheten skall gälla också när ett befintligt franchiseavtal, med franchisegivarens tillåtelse, överläts till en ny franchisetagare. Informationen skall under alla omständigheter innehålla

1. en beskrivning av den franchiseverksamhet som franchisetagaren skall bedriva,
2. uppgift om andra franchisetagare inom samma franchise-system och omfattningen på deras verksamhet,
3. uppgift om franchiseavgiften och övriga ekonomiska villkor för franchiseverksamheten,
4. uppgift om immateriella rättigheter som skall upplåtas till franchisetagaren,
5. uppgift om de varor eller tjänster som franchisetagaren är skyldig att köpa eller hyra,
6. uppgift om konkurrensförbud som skall gälla under eller efter franchiseavtalets löptid,
7. uppgift om avtalstiden, villkoren för förändring, förlängning och uppsägning av franchiseavtalet samt de ekonomiska konsekvenserna av en uppsägning, och
8. uppgift om hur en tvist med anledning av avtalet skall prövas och vad som skall gälla i fråga om kostnadsansvar för en sådan tvist.

Promemorians förslag överensstämmer endast delvis med regeringens förslag (s. 156 och 163 f.). Promemorians lagförslag innehåller inte någon uppräknning av uppgifter som skall ingå i informationsmaterialet. I promemorian lämnas dock exempel på sådan information som skall lämnas. Dessa exempel överensstämmer väsentligen med regeringens förslag.

Remissinstanserna: Förslaget har tillstyrkts eller lämnats utan invändning av flertalet remissinstanser. *Skatteverket* har dock förordat att promemorians förslag kompletteras med en bestämmelse om en skyldighet för franchisegivaren att snarast lämna information till franchisetagare om nya omständigheter inträffar som kan påverka avtalet mellan parterna.

Sveriges advokatsamfund och *Svenska Franchiseförbundet* har ansett det vara en brist att promemorian inte närmare berört hur de föreslagna reglerna skall tillämpas i de fall då franchisetagaren förvärvar pågående franchiserörelser, befintliga avtal eller en rätt i andra hand. De har också efterlyst en närmare analys av förhållandet mellan marknadsrättsliga och avtalsrättsliga frågor.

Marknadsdomstolen har ansett att det i lagen bör anges att informationen skall tillhandahållas skriftligen.

När det gäller remissinstansernas uppfattning i frågan om huruvida lagen bör innehålla en uppräknig av vad som skall ingå i informationsmaterialet hänvisas till avsnitt 5.2.1.

Skälen för regeringens förslag: Vi har i denna lagrådsremiss gjort bedömningen att det i en särskild lag skall tas in bestämmelser om franchisegivarens skyldighet att lämna franchisetagaren information innan ett franchiseavtal ingås. I promemorian har det föreslagits att denna skyldighet skall komma till uttryck i en allmänt formulerad lagbestämmelse av innebörd att information skall lämnas om avtalets innebörd och övriga förhållanden som behövs med hänsyn till omständigheterna. Vi anser också att det är lämpligt att regleringen tar sin utgångspunkt i en sådan bestämmelse. Med en sådan allmänt hållen bestämmelse skapas förutsättningar för en flexibel och syftesinriktad tillämpning av regelverket.

För att regelverket skall uppfylla rimliga krav på förutsebarhet och ge god vägledning för tillämpningen bör lagen därutöver, som vi tidigare har konstaterat, ange vissa konkreta uppgifter som alltid skall omfattas av informationsskyldigheten. Lagen bör med andra ord innehålla en form av minimilista.

Modellagen innehåller till en början ett antal uppgifter av mer formellt slag, såsom franchisegivarens firma, adress etc. Enligt vår mening finns det inte anledning att tynga den lagbestämmelse som här diskuteras med den typen av uppgifter. Fokus bör i stället ligga på sådana uppgifter som i materiellt hänseende är av särskild betydelse för franchisetagaren.

Mot bakgrund av dessa överväganden föreslår vi till en början att informationsmaterialet alltid skall innehålla en beskrivning av den franchiseverksamhet som franchisetagaren skall bedriva (jfr artikel 6.1 D i modellagen), uppgift om andra franchisetagare inom samma franchisesystem (jfr artikel 6.1 K), franchiseavgiften och övriga ekonomiska villkor för franchiseverksamheten (jfr 6.1 N och 6.2 H) samt uppgift om de immateriella rättigheter som skall upplåtas till franchisetagaren (jfr 6.1 L). Som tidigare framgått anser vi vidare att det är angeläget att informationen behandlar frågor om uppsägning av franchiseavtal (jfr 6.2 E) samt hur en tvist med anledning av avtalet skall prövas och vad som skall gälla i fråga om kostnadsansvar för en sådan tvist (jfr 6.2 L). Också dessa frågor bör omfattas av informationsskyldigheten. Även frågor om förändring och förlängning av avtalet är enligt vår uppfattning av särskilt intresse för franchisetagaren. För att säkerställa att dessa frågor övervägs noga inför avtalsslutet och att franchisegivaren är informerad om vad som skall gälla i dessa avseenden föreslår vi att det i lagen föreskrivs att även dessa frågor skall behandlas i informationsmaterialet. Bland de övriga uppgifter som tas upp i modellagen anser vi att frågor om eventuella konkurrensförbud som skall gälla (6.2 G) och upplysningar om varor och tjänster som franchisetagaren är skyldig att köpa eller hyra (6.1 M) är av särskild betydelse. Vi föreslår att motsvarande punkter tas in i den svenska lagen. I övrigt anser vi att det bör överlämnas till rättstillämpningen att, med utgångspunkt i det ovan föreslagna allmänna informationskravet, avgöra vilka uppgifter som i ett enskilt fall skall ingå i informationsmaterialet.

När det gäller formerna för informationslämnandet föreskrivs i modellagen (artikel 4) att informationen skall lämnas skriftligen. Detta har också varit promemorians utgångspunkt (se s. 164 och s. 195). Vi har samma uppfattning och anser, i likhet med *Marknadsdomstolen*, att detta lämpligen bör framgå av lagtexten. Därutöver bör, efter förebild i 2 kap. 6 § distans- och hemförsäljningslagen (2005:59), föreskrivas att informationen skall lämnas på ett klart och begripligt sätt.

Modellagen reglerar också frågan om när informationen skall tillhandahållas (artikel 3). Enligt huvudregeln skall informationen, tillsammans med franchiseavtalet, tillhandahållas franchisetagaren senast 14 dagar före den tidpunkt som infaller först av tidpunkten för franchisetagarens undertecknande av något avtal som rör franchisen och tidpunkten för franchisetagarens erläggande av betalning till franchisegivaren för förvärvet av franchisen. Även Svenska Franchiseförbundet rekommenderar en tidsperiod på 14 dagar. I likhet med promemorian anser vi inte att det är lämpligt att fastställa någon bestämd tidsperiod i lagtexten. Regleringen i detta avseende bör medge en viss flexibilitet med hänsyn till de skiftande förhållanden som kan råda när det gäller avtalets omfattning, parternas inbördes förhållande etc. Vi föreslår därför, liksom promemorian, att det föreskrivs att informationen skall lämnas *i god tid* före avtalets ingående.

Flera remissinstanser har tagit upp frågor om vad som bör gälla i informationshänseende i händelse av olika typer av ändrade förhållanden. *Skatteverket* har förordat att promemorians förslag kompletteras med en bestämmelse om en skyldighet för franchisegivaren att snarast lämna information till franchisetagare om nya omständigheter inträffar som kan påverka avtalet mellan parterna. *Sveriges advokatsamfund* och *Svenska Franchiseförbundet* har ansett att det bör klargöras hur reglerna skall tillämpas i de fall då franchisetagaren förvärvar pågående franchiserörelser, befintliga avtal eller en rätt i andra hand.

När det först gäller den situationen att ett befintligt franchiseavtal överlåts till en ny franchisetagare är vår uppfattning att en sådan situation – under förutsättning att överlåtelsen sker med franchisegivarens tillåtelse – ur franchisetagarens perspektiv normalt är att jämföras med att ett helt nytt avtal ingås. Den nye franchisetagarens intresse av information är i princip detsamma i den situationen som om han eller hon hade ingått ett helt nytt avtal. Vi föreslår därför att även den situationen skall omfattas av regleringen. För tydlighetens skull bör detta komma till uttryck i lagtexten.

När det gäller de övriga frågor som remissinstanserna har tagit upp är vår uppfattning att det skulle föra för långt att i en sådan förhållandevis övergripande lagstiftning som det här är fråga om reglera den typen av frågor. Lagstiftningens syfte är att rent allmänt skapa goda förutsättningar för genomtänkta och balanserade avtal på franchiseområdet. Med en sådan utgångspunkt är det rimligt och lämpligt att begränsa bestämmelsernas tillämpningsområde till att omfatta det ursprungliga avtalsslutet mellan parterna. En lagstiftning som syftar till att fånga upp alla varianter av förändringar i avtalet

skulle, för att bli heltäckande, behöva vara tämligen utförlig och detaljerad. Den skulle sannolikt också ge upphov till en mängd gränsdragningsproblem. Vi har därför stannat för att frågor om hur parterna skall förfara vid senare ändringar i eller tillägg till ett franchiseavtalet bör överlåtas till parterna själva, varvid de principer som ligger till grund för den här föreslagna lagen givetvis kan tjäna som vägledning.

De avtalsrättsliga konsekvenserna av de föreslagna reglerna kommer att behandlas i författningskommentaren.

5.2.4 Sekretessförbindelser och bekräftelser av mottagen information

Regeringens bedömning: Det bör inte införas några lagbestämmelser om sekretessförbindelser mellan parterna i ett franchiseförhållanden eller om franchisegivarens rätt att begära en skriftlig bekräftelse från den blivande franchisetagaren angående den information som denne fått inför avtalets ingående.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens bedömning (s. 165 f.).

Remissinstanserna: *Marknadsdomstolen* har ansett att det bör övervägas att införa ett lagstadgat krav på att franchisegivaren skriftligen dokumenterar informationsgivningen. Övriga remissinstanser har tillstyrkt eller inte haft några invändningar mot promemorians bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Ett affärskoncept åtnjuter oftast ett visst skydd mot utomstående användare i det att immateriella rättigheter av olika slag kan skyddas genom registrering av t.ex. patent, varumärke och mönster. Dessutom finns i Sverige ett lagstadgat skydd för affärshemligheter i lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter. Utöver detta finns i dag inga regler som skyddar en franchisegivares affärskoncept. Av denna anledning föreskrivs i franchiseavtal som regel att en franchisetagare (och dennes anställda m.fl.) inte får röja sådan information som de tar emot från givaren och som innehåller detaljer som kan anses speciella för systemet. En sådan sekretessförbindelse upprättas oftast redan i samband med att en blivande franchisetagare får material för påseende under viss tid, då han eller hon överväger erbjudandet. Som regel har sekretessförbindelsen giltighet även för det fall att personen i fråga bestämmer sig för att avstå från att anta erbjudandet.

I promemorian uttalas att det är rimligt att franchisegivaren ges möjlighet att genom sekretessförbindelse skydda sin särskilda affärsidé på det sätt som är vanligt i dag. Vi delar den uppfattningen men anser, i likhet med promemorian, att det inte finns anledning att lagreglera den saken särskilt.

I promemorian diskuteras vidare franchisegivarens behov av att kunna visa att behövlig och korrekt information verkligen har lämnats inför franchiseavtalets undertecknande. I dag åstadkoms detta delvis genom att en blivande franchisetagare får kvittera hand-

lingar, t.ex. handböcker och andra manualer, i samband med att han eller hon undertecknar en sekretessförbindelse. Detta är enligt vår mening en ändamålsenlig ordning. Med en lagstadgad informationsplikt för franchisegivaren, och en möjlighet att vid vite ålägga en franchisegivare att följa lagen, framstår det som än mer angeläget att franchisegivaren skall kunna få en bekräftelse från franchisetagaren om att information har lämnats. Skulle frågan bli föremål för rättslig prövning kan en sådan handling få betydelse i bevishänseende. Det får förutsättas att dessa frågor kan hanteras av parterna utan någon särskild lagreglering. Vi föreslår därför inte någon sådan.

5.2.5 Sanktioner m.m.

Regeringens förslag: Marknadsdomstolen skall pröva frågor om huruvida en franchisegivare har brutit i sin informationsskyldighet. Om domstolen finner att så har varit fallet skall den vid vite kunna ålägga franchisegivaren att lämna information i enlighet med vad som sägs i lagen.

Talan om åläggande skall få väckas av den franchisetagare som har berörts av det bristande informationslämnandet, en sammanslutning av näringsidkare eller en annan sammanslutning som har ett befogat intresse av att företräda näringsidkare.

Regeringens bedömning: Det behövs inte några särskilda lagregler om bevisbördans placering i mål om överträdelse av lagen eller om sekretess i sådana mål.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens förslag och bedömning (s. 161 f. och 172 f.). Enligt promemorians förslag skall dock den primära sanktionen vara att Marknadsdomstolen kan förbjuda en franchisegivare som har brutit i sin informationsplikt att i fortsättningen ingå nya avtal utan att lämna information i enlighet med lagens föreskrifter.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser har kommenterat förslaget. *Sveriges advokatsamfund* och *Svenska Franchise-föreningen* har framfört ståndpunkten att de föreslagna reglernas placering – i lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare – leder till den oönskade konsekvensen att förbudssanktionen blir territoriellt begränsad till att omfatta endast avtal som ingås inom Sverige, oavsett var franchiseverksamheten är tänkt att utövas. *Marknadsdomstolen* har ansett att det bör övervägas om inte frågor om bevisbörda i mål av ifrågavarande slag bör regleras i lagtexten. Vidare har domstolen ansett att frågan om sekretess för handlingar som ges in ett mål av ifrågavarande slag förtjänar att bli belyst.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: I promemorian föreslogs att den primära sanktionen mot den som inte uppfyller sin informationsskyldighet skulle vara att franchisegivaren vid vite skulle kunna förbjudas att i fortsättningen ingå väsentligen samma avtal utan att i god tid ha lämnat den information som lagen kräver (jfr 1 § lagen [1984:292] om avtalsvillkor mellan näringsidkare). I annan lagstiftning som reglerar näringsidkares informationskyldighet (se

t.ex. 15 § marknadsföringslagen [1995:450], 2 kap. 8 § distans- och hemförsäljningslagen [2005:59] samt 10 kap. 11 och 12 §§ försäkringsavtalslagen [2005:104]) är sanktionen i stället att näringsidkaren vid vite kan åläggas att lämna den information som lagen kräver. Det kan visserligen hävdas att båda dessa sanktioner passar bättre i fall då det är fråga om brister i standardiserad information – exempelvis i en broschyr eller katalog – som tillhandahålls till en bred krets av potentiella avtalsparter/kunder än när det, som här, är fråga om informationslämnande inom ramen för enskilda avtalsförhandlingar där kravet på vilken information som skall lämnas kan skilja sig från fall till fall. Likväl anser vi, som vi tidigare har konstaterat (avsnitt 5.2.1), att den nya regleringen bör vara marknadsrättslig till sin karaktär. Den bör sålunda vara inriktad på att ge möjligheter att få en franchisegivare som har brustit i sin informationsplikt att inför framtiden ändra sina rutiner och sitt beteende. Med en sådan utgångspunkt anser vi att det är lämpligt att sanktionssystemet utformas i enlighet med annan marknadsrättslig lagstiftning. Vid valet mellan de två alternativ som har nämnts ovan har vi stannat för att föreslå att den primära sanktionen skall vara ett åläggande att vid vite uppfylla informationskravet. Som redan har nämnts är detta den normala sanktionen i annan lagstiftning som ålägger en näringsidkare informationsskyldighet.

Enligt marknadsföringslagen och ett antal andra lagar ankommer det på Marknadsdomstolen att pröva om en näringsidkare skall åläggas att lämna information. Frågan är om Marknadsdomstolen bör ha motsvarande uppgift även såvitt gäller de bestämmelser om informationsskyldighet som föreslås här eller om det bör ankomma på något annat offentligt organ eller åt branschen själv att kontrollera att bestämmelserna efterlevs.

Såsom konstateras i promemorian finns det vissa fördelar med en ordning som innebär att tillsynen handhas av erkända branschorganisationer. Det allmännas åtagande skulle därigenom kunna begränsas. För parterna skulle det dessutom vara betryggande att sådana specifika franchisefrågor prövas av yrkesverksamma personer som är väl förtrogna med förhållandena i branschen.

Men det finns också nackdelar med att överlåta till branschens egna organisationer att se till att reglerna efterlevs. En branschorganisation kan rimligen inte svara för andra än sina egna medlemmar. Svenska Franchiseförbundet, som i dag är den organisation som har flest medlemmar i branschen, har uppskattningsvis endast ca en tredjedel av samtliga i Sverige verksamma franchiseparter knutna till sig som medlemmar. Tilltron till systemet får också anses främjas av att någon form av offentlig tillsyn sker. Dessutom är det viktigt att allmänheten garanteras insyn i kontrollverksamheten; något som bäst säkerställs genom att kontrollen handhas av ett offentligt organ.

Vi har därför stannat för att föreslå att uppgiften att sanktionera överträdelser bör ankomma på ett offentligt organ. Med hänsyn till att sanktionssystemets materiella innehåll enligt vårt förslag skall ligga nära reglerna i marknadsföringslagen är det enligt vår mening naturligt att uppgiften att besluta om sanktioner ges till det organ som fullgör motsvarande funktioner enligt den nämnda lagen, nämligen

Marknadsdomstolen. Samma domstol prövar för övrigt frågor om huruvida en näringsidkare har uppfyllt sin informationsskyldighet enligt ett antal andra lagar⁴

Vi föreslår således följande. Marknadsdomstolen skall pröva frågor om huruvida en franchisegivare har brutit i sin informationsskyldighet. Om domstolen finner att så har varit fallet, skall den kunna ålägga franchisegivaren att lämna informationen. Ett sådant åläggande skall, i likhet med vad som gäller enligt bl.a. marknadsföringslagen, förenas med vite om det inte av särskilda skäl är obehövt.

En fråga om förbud enligt lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare tas upp av Marknadsdomstolen efter ansökan från bl.a. en sammanslutning av näringsidkare eller en annan sammanslutning som har ett befogat intresse av att företräda näringsidkare. Samma kategorier bör lämpligen vara taleberättigade enligt den lag som föreslås här. Såsom konstateras i promemorian bör även den franchisetagare som har berörts av det bristande informationslämnandet vara behörig att väcka talan.

I promemorian behandlas vidare vissa frågor om bevisbörda i mål av detta slag. Det föreslås emellertid inte några lagregler om saken. Vi anser inte heller att några sådana regler bör införas. Frågor om bevisbördans placering i olika avseenden kan och bör lösas av de rättstillämpande organen inom ramen för gällande regler och principer (jfr prop. 1994/95:123 s. 153 f.). Vi återkommer till dessa frågor i författningskommentaren.

Sveriges advokatsamfund och *Svenska Franchiseförbundet* har fört fram ståndpunkten att de föreslagna reglernas placering – i lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare – leder till den oönskade konsekvensen att sanktionsmöjligheterna blir territoriellt begränsade till att omfatta endast avtal som ingås inom Sverige, oavsett var franchiseverksamheten är tänkt att utövas. Det är rimligt att utgå från att den lag som vi föreslår får samma territoriella räckvidd som den nyss nämnda lagen. Det innebär att Marknadsdomstolens möjligheter att ingripa kommer att omfatta franchisegivare som har ingått avtal som gäller på den svenska marknaden (jfr prop. 1983/84:92 s. 15), dvs. avtal med franchisetagare som är verksamma i Sverige. Var dessa avtal rent faktiskt har undertecknats kommer däremot enligt vår uppfattning att sakna betydelse. Vad som här sagts följer av allmänna principer om jurisdiktion. Några möjligheter att genom svensk lagstiftning utvidga den nu föreslagna lagens territoriella tillämpningsområdet finns inte.

En förutsättning för att Marknadsdomstolen skall kunna ta ställning i ett mål av det slag som diskuteras här är givetvis ofta att domstolen får tillgång till franchiseavtalet i fråga och därtill hörande handlingar. En särskild komplikation kan vara att sådana avtal och handlingar ofta innehåller affärshemligheter (jfr avsnitt 5.2.4). *Marknadsdomstolen* har ansett att de sekretessfrågor som detta ger upphov till bör belysas i lagstiftningsärendet.

⁴ Se konsumentkreditlagen (1992:830), lagen (1992:1672) om paketresor, prisinformationslagen (2004:347), distans- och hemförsäljningslagen (2005:59) och försäkringsavtalslagen (2005:104).

Med anledning av vad Marknadsdomstolen har anfört bör det först framhållas att en överenskommelse om sekretess mellan en franchise-givare och en franchisetagare (eller en presumtiv sådan) inte utgör hinder mot att den senare väcker talan vid Marknadsdomstolen enligt de bestämmelser som har föreslagits här och därvid åberopar och ger in de handlingar som är relevanta i målet. En annan ordning skulle innebära att rätten till domstolsprövning i praktiken skulle kunna avtalas bort, vilket skulle strida mot grunderna för lagstiftningen. Några särskilda bestämmelser om den saken behövs enligt vår mening inte.

En annan fråga gäller hur affärshemligheter skall behandlas i processen. Vår uppfattning är att även dessa frågor torde kunna hanteras med en tillämpning av befintliga regler och principer. Av särskild betydelse är här 8 kap. 17 § sekretesslagen (1980:100)⁵ som föreskriver sekretess hos domstol för uppgift om myndighets eller enskilda affärs- eller driftsförhållanden, om det kan antas att den som uppgiften rör lider avsevärd skada om uppgiften röjs. Någon särskild kompletterande sekretessbestämmelse för just den typ av mål som här diskuteras anser vi inte vara påkallad.

5.3 Ikraftträdande m.m.

Regeringens förslag: Den nya lagen skall träda i kraft den 1 oktober 2006.

Regeringens bedömning: Det behövs inte några övergångsbestämmelser.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer delvis med regeringens förslag och bedömning (s. 179). I promemorian föreslogs att lagändringarna skulle träda i kraft den 1 januari 2006.

Remissinstanserna: Remissinstanserna har inte haft några synpunkter i denna del.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: De nya reglerna syftar till att skapa goda förutsättningar för genomtänkta och balanserade avtal på franchiseområdet. Det är därför önskvärt att reglerna kan träda i kraft så snart som möjligt. Samtidigt måste berörda företag och branschorganisationer få skälig tid på sig för att se över villkoren i de avtal som förekommer och branschorganisationer måste ges tid att informera om den nya lagstiftningen. Mot den bakgrunden och med hänsyn till den tid som kan väntas förflyta innan riksdagen har fattat beslut i lagstiftningsärendet föreslår vi att lagen skall träda i kraft den 1 oktober 2006.

Den föreslagna lagregleringen tar sikte på framtida förhållanden. Några särskilda övergångsbestämmelser behövs därför inte.

⁵ Se även 14 kap. 5 §, som föreskriver att sekretess normalt inte utgör något hinder mot att en part får del av processmaterial. Jfr RÅ 1994 ref 79 och, såvitt gäller konkurrens- mål, Wetter, Karlsson, Rislund och Östman, Konkurrensrätt – en handbok 3 uppl. 2004 s. 911.

Den nya lagen kommer således att vara tillämplig endast på avtal som ingås efter lagens ikraftträdande. Lagen har inte någon retroaktiv verkan. Det är dock rimligt att franchisegivare inför den nya lagens ikraftträdande ser över vilken information som har lämnats till franchisetagare i pågående franchisesamarbeten. Om det kan antas att en franchisetagare inte är tillräckligt informerad i något av de avseenden som regleras i den nya lagen, bör franchisegivaren se till att denna brist rättas till.

6 Konsekvenser

Den föreslagna nya lagen syftar till att stärka blivande franchisetagares rätt till adekvat och korrekt information om franchiseverksamheten m.m. inför ett franchiseavtals ingående. För seriösa franchisegivare kan lagen antas ha den effekten att riskerna minskar för att de utsätts för en otillbörlig konkurrens från mindre nogräknade aktörer. Lagen kan således väntas ha allmänna positiva effekter för näringsidkare verksamma inom franchiseområdet. Vi avser att, efter att lagen har varit i kraft en tid, utvärdera vilka närmare effekter den har haft. Om det visar sig finnas behov av det, är vi beredda att överväga ytterligare åtgärder för att säkerställa en väl fungerande ordning på franchiseområdet.

I vårt lagförslag har ingripandemöjligheterna begränsats till att avse sådana situationer där missförhållanden har kunnat konstateras. Även om de enkätsvar som redovisas i promemorian tyder på att franchisetagare generellt sett är nöjda med den information som lämnas är det naturligt att franchisegivare överlag, inför de nya bestämmelsernas ikraftträdande, ser över sitt informationsmaterial och sina rutiner i samband med de förhandlingar som föregår ett franchiseavtals undertecknande. Franchisegivare måste också vara uppmärksamma på att informationskravet kan variera från fall till fall. Lagen kan således komma att kräva visst merarbete med åtföljande kostnader för berörda företag.

Frågor om en franchisegivare har brustit i sin informationsskyldighet skall enligt förslaget prövas av Marknadsdomstolen. Detta kommer att innebära att Marknadsdomstolen får ansvar för handläggningen av ytterligare en måltyp. Det är svårt att i nuläget bedöma hur den nya måltypen kommer att påverka domstolens arbetsbelastning. En uppskattning är dock att det inte kommer att röra sig om mer än några enstaka mål per år och att kostnaden därmed kommer att vara begränsad. Vår bedömning är att det inte behövs några resursförstärkningar för att Marknadsdomstolen skall kunna hantera de nya uppgifterna. De nya uppgifterna skall därmed finansieras inom Marknadsdomstolens befintliga anslag. När reglerna har varit i kraft en tid, bör det emellertid göras en utvärdering av hur Marknadsdomstolens resurser rent faktiskt har kommit att tas i anspråk för denna uppgift.

Informationsinsatser

Det är angeläget att information lämnas om den nya lagen. En central roll när det gäller spridning av information har de intresseorganisationer som finns på området. Även Regeringskansliet kommer att ta fram information om de nya reglerna.

7 Författningskommentar

7.1 Förslaget till lag om franchisegivares informationsskyldighet

Lagens innehåll

1 §

I denna lag finns bestämmelser om en franchisegivares skyldighet att innan ett franchiseavtal ingås ge franchisetagaren viss information.

I paragrafen presenteras, i upplysningssyfte, den nya lagens innehåll. Lagen är begränsad till att omfatta frågor om en franchisegivares skyldighet att lämna information inför ingående av ett franchiseavtal. Lagen innehåller alltså inte någon uttömmande reglering på franchiseområdet. Det innebär att många av de frågeställningar som aktualiseras på detta område även i fortsättningen får hanteras med utgångspunkt i generella bestämmelser och principer. Sålunda kan oskäligen avtalsvillkor i franchiseavtal även i framtiden angripas med stöd av lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare. Även avtalslagens bestämmelser om jämkning eller ogiltigförklaring av avtalsvillkor äger fortsatt giltighet på franchiseavtal, liksom relevanta bestämmelser på bl.a. immaterialrättens, arbetsrättens och konkurrensrättens områden (jfr avsnitt 4.2).

Definition av franchiseavtal

2 §

Med franchiseavtal avses i denna lag ett avtal varigenom en näringsidkare (franchisegivaren) kommer överens med någon annan (franchisetagaren) om att denne mot ersättning skall använda franchisegivarens särskilda affärsidé om marknadsföring och försäljning av varor eller tjänster. Som ytterligare förutsättningar för att ett avtal skall anses vara ett franchiseavtal enligt denna lag gäller att franchisetagaren enligt avtalet skall använda franchisegivarens näringskännetecken eller andra immateriella rättigheter samt medverka vid återkommande kontroller av att avtalet följs.

Paragrafen innehåller en legaldefinition av begreppet franchiseavtal (jfr avsnitt 5.2.2). I definitionen anges de moment i ett franchiseförhållande som har ansetts vara grundläggande och särpräglade för just denna samarbetsform. Samtidigt ger de rekvisit som används visst utrymme för tolkning. Det är det reella innehållet i ett avtal och

ett samarbete som blir avgörande för om förhållandet skall betraktas som franchising, inte parternas egen benämning av samarbetsformen.

Definitionen är uppdelad i två meningar. Förutsättningarna i båda meningarna måste vara uppfyllda för att det skall vara fråga om ett franchiseavtal och därmed om ett avtalsförhållande som de nya reglerna skall tillämpas på. Uppdelningen har gjorts på ett sådant sätt att första meningen tar upp de grundläggande förutsättningarna för ett franchiseavtal, medan andra meningen innehåller de ytterligare kriterier som behövs för att avgränsa franchising från andra samarbetsformer.

I definitionen anges att franchisetagaren ”skall” använda affärsidén m.m. Därmed markeras ett för franchising karakteristiskt drag, nämligen att det inte bara är fråga om att upplåta rättigheter utan om att franchisetagaren dessutom skall vara skyldig att använda affärsidén, näringskännetecken osv. Detta särdrag avgränsar franchiseförhållandet från exempelvis handelsagenturen, en samarbetsform som i övrigt i vissa fall kan ligga mycket nära franchisingen. Genom skyldigheten att använda sig av affärsidén osv. knyts franchisetagaren hårdare till affärskonceptet är vad agenten gör inom ramen för en handelsagentur.

Den som ges rätt och skyldighet att använda affärsidén m.m. benämns i lagen ”franchisetagare” medan den som upplåter rätten benämns ”franchisegivare”. Franchisegivaren förutsätts vara näringsidkare. Med detta avses detsamma som i exempelvis lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, nämligen en fysisk eller juridisk person som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk natur (se prop. 1983/84:92 s. 15). Eftersom reglerna tar sikte på tiden innan avtalet har ingåtts, görs inte någon motsvarande avgränsning när det gäller franchisetagaren. Definitionen omfattar därmed även de fallen då den blivande franchisetagaren inte sedan tidigare bedriver någon verksamhet och följaktligen blir ”näringsidkare” först i och med att det ifrågavarande franchiseavtalet börjar tillämpas.

Franchiseavtalet ingås typiskt sett mellan två ekonomiskt och juridiskt självständiga personer. Det anses också vara ett utmärkande drag för franchiseavtalet att vardera parten såväl juridiskt som ekonomiskt ansvarar endast för det egna företaget. Lagtexten har dock formulerats på ett sådant sätt att den inte utesluter att det kan finnas någon form av ägarmässig eller annan koppling mellan parterna i avtalet.

Den rätt (och skyldighet) som upplåts anges i lagtexten som rätten (och skyldigheten) att använda franchisegivarens särskilda affärsidé om marknadsföring och försäljning av varor eller tjänster. Det har inte ansetts möjligt eller lämpligt att i lagtexten närmare ange vilka slags affärsidéer det kan vara fråga om. Ett centralt moment i upplåtelsen av affärsidén är att franchisegivaren överlåter s.k. know-how till franchisetagaren. Konkret kommer detta vanligtvis till uttryck på så sätt att manualer med beskrivningar av hur franchisetagaren skall bedriva verksamheten överlämnas till den blivande franchisetagaren.

Definitionen förutsätter vidare att det utgår någon form av ersättning för rätten att bedriva franchiseverksamheten. Med ersättning avses här såväl direkt som indirekt ersättning. Vad som är avgörande

är att det skall vara fråga om något slags oneröst avtal. I normalfallet innebär det att franchisetagaren betalar vissa avgifter till franchisegivaren eller köper in produkter från franchisegivaren. Det förekommer även att franchisetagaren som vederlag utför vissa åtaganden som det annars åvilat franchisegivaren att svara för. Även detta faller in under begreppet ersättning.

För att ett avtal skall anses vara ett franchiseavtal krävs vidare att franchiseavtalet ger franchisetagaren en rätt men också en skyldighet att verka i enlighet med franchisegivarens framarbetade affärskoncept och att använda dennes näringskännetecken eller andra immateriella rättigheter. Franchisetagaren skall vara skyldig att följa franchisegivarens direktiv och anvisningar för att på så sätt bibehålla en marknadsmässig identitet utåt mot kunden. Detta kan innebära bl.a. att en franchisetagare inte på eget bevåg får marknadsföra andra produkter eller tjänster än de som franchisegivaren tillhandahållit eller godkänt. Det är inte nödvändigt att franchisegivaren upplåter alla eller ens merparten av sina immateriella rättigheter. Bestämmelsen skall i stället förstås på så sätt att någon upplåtelse av detta slag skall ingå i avtalet. Vilka rättigheter det är fråga om och i vilken utsträckning och på vilket sätt de upplåts varierar mellan olika branscher och system.

Ytterligare en förutsättning för att det skall vara fråga om ett franchiseavtal är att avtalet skall ge franchisegivaren möjlighet att utöva kontroller av franchisetagarens verksamhet för att försäkra sig om att denne följer avtalet. Det är franchisegivarens ansvar att kontrollera att samtliga franchiseenheter uppfyller och följer affärskonceptet så att förutsättningar för en marknadsmässig identitet mellan franchisegivaren och franchisetagarna bibehålls.

Franchisegivarens informationsskyldighet

3 §

I god tid innan ett franchiseavtal ingås skall en franchisegivare skriftligen ge franchisetagaren den information om avtalets innebörd och övriga förhållanden som behövs med hänsyn till omständigheterna. Informationen skall vara klar och begriplig. Den skall minst innehålla

1. en beskrivning av den franchiseverksamhet som franchisetagaren skall bedriva,
2. uppgift om andra franchisetagare som franchisegivaren har träffat avtal med inom samma franchisesystem och omfattningen av deras verksamhet,
3. uppgift om den ersättning som franchisetagaren skall betala till franchisegivaren och övriga ekonomiska villkor för franchiseverksamheten,
4. uppgift om immateriella rättigheter som skall upplåtas till franchisetagaren,
5. uppgift om de varor eller tjänster som franchisetagaren är skyldig att köpa eller hyra,
6. uppgift om konkurrensförbud som skall gälla under eller efter den tid som franchiseavtalet gäller,
7. uppgift om avtalstiden, villkoren för förändring, förlängning och uppsägning av franchiseavtalet samt de ekonomiska konsekvenserna av en uppsägning, och

8. uppgift om hur en tvist med anledning av avtalet skall prövas och vad som skall gälla i fråga om kostnadsansvar för en sådan tvist.

Vad som sägs i första stycket gäller också när ett befintligt franchiseavtal, med franchisegivarens tillåtelse, skall överlåtas till en ny franchisetagare.

I paragrafen regleras franchisegivarens informationsskyldighet gentemot den blivande franchisetagaren. De frågor som regleras i paragrafen har behandlats i avsnitt 5.2.3.

Syftet med bestämmelserna i paragrafen är att skapa goda förutsättningar för genomtänkta och balanserade avtal på franchiseområdet. Bestämmelserna reglerar däremot inte det avtalsrättsliga förhållandet mellan franchisegivaren och franchisetagaren. Detta hindrar inte att brister i informationslämnandet i vissa fall kan komma att tillmätas betydelse i avtalsrättsligt hänseende. Av 36 § avtalslagen framgår att omständigheterna vid avtalets tillkomst kan utgöra skäl för att jämka ett avtal eller lämna det utan avseende. Om en franchisegivare i samband med ett franchiseavtals tillkomst inte har uppfyllt vad som krävs av honom eller henne enligt förevarande bestämmelse kan detta sålunda få betydelse vid en bedömning av om ett avtal skall jämkas eller lämnas utan avseende (jfr prop. 1975/76:81 s. 121 f.). Under vilka närmare förhållanden och i vilken utsträckning så kan bli fallet får bedömas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet, varvid graden av avvikelse från normen och styrkeförhållandet mellan parterna är av särskild betydelse.

Informationsskyldigheten gäller inför att ett franchiseavtal ingås (*första stycket*). Med att avtalet ”ingås” avses den tidpunkt då avtalsförhållandet mellan parterna först etableras. Senare ändringar i eller tillägg till avtalet omfattas i princip inte. Detsamma gäller överenskommelser att förlänga ett gällande avtal på väsentligen samma villkor. Om avtalsvillkoren ändras i sådan omfattning att avtalet rent faktiskt får betraktas som ett nytt avtal faller det dock in under lagen. I andra fall får frågor om i vilken omfattning och på vilket sätt franchisegivaren skall lämna information bedömas med ledning av allmänna avtalsrättsliga principer och med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet.

Ett avtalsförhållande mellan en franchisegivare och en franchisetagare etableras normalt genom att parterna undertecknar ett avtal. Lagens bestämmelser torde därutöver kunna tillämpas analogt på sådana situationer där en franchisegivare väljer att etablera avtalsförhållandet på ett annat sätt i syfte att kringgå lagen. Det kan, för att använda ett exempel som har tagits upp av *Sveriges advokatsamfund* och *Svenska Franchiseförbundet*, t.ex. vara fråga om att franchisegivaren själv bildar ett bolag i vilket franchiserättigheterna placeras varefter bolaget i ett senare skede överlåts till den person som är tänkt att bedriva franchiseverksamheten. I ett sådant fall får franchisegivaren anses vara skyldig att lämna information enligt förevarande paragraf innan bolaget överlåts.

Informationsskyldigheten skall fullgöras i god tid innan avtalet ingås. Någon bestämd tidsperiod har inte angetts i lagen. Frågan om vad som är god tid får bedömas med hänsyn till förhållandena i det

enskilda fallet, varvid bl.a. avtalets omfattning, avtalsparternas inbördes förhållande och den blivande franchisetagarens tidigare erfarenhet av franchiseverksamhet kan vara av betydelse. Viss vägledning kan hämtas från Svenska Franchiseföreningens rekommendationer, liksom från Unidroits modellag. Enligt Svenska Franchiseföreningens rekommendation skall informationen lämnas senast 14 dagar före undertecknandet. Även modellagen föreskriver en 14-dagarsperiod, räknad till den tidigaste tidpunkten av tidpunkten för franchisetagarens undertecknande av något avtal som rör franchisen och tidpunkten för franchisetagarens erläggande av betalning till franchisegivaren för förvärvet av franchisen. I situationer där materialet är särskilt omfattande och åtagandet är av större beskaffenhet kan det vara rimligt att det förflyter längre tid mellan informationslämnandet och avtalsslutet. Endast i undantagsfall torde en kortare tid än 14 dagar kunna anses som god tid.

Informationen skall tillhandahållas skriftligt. Den skall vara klar och begriplig. Hur informationen skall presenteras och disponeras har inte reglerats i lagen. Enligt Unidroits modellag (artikel 4.2) skall den tillhandahållas i en enda handling och vid ett tillfälle.

I informationen skall en beskrivning lämnas av ”avtalets innebörd och övriga förhållanden som behövs med hänsyn till omständigheterna”. Den närmare omfattningen av informationskravet får bedömas dels med ledning av den minimilista som finns i paragrafen, dels med ledning av allmänna principer och rådande branschpraxis. I sammanhanget kan de rekommendationer som utfärdats av branschorganisationer såsom Svenska Franchiseföreningen, liksom regleringen i Unidroits modellag, tjäna som vägledning. Informationskravet får bedömas i varje enskilt fall, varvid hänsyn också skall tas till omständigheter som har med den enskilde franchisetagaren att göra. Informationsbehovet kan variera mellan olika franchisetagare inom ett och samma franchisesystem. En blivande franchisetagare kan t.ex. vara en tidigare anställd med särskild inblick i sådana frågor som det annars åvilar en franchisegivare att informera om. Paragrafen vilar dock på tanken att en blivande franchisetagare typiskt sett behöver en viss information inom ett visst franchisesystem och detta bör bilda utgångspunkt för en tillämpning av bestämmelsen. Särskilt viktigt är det förstås att franchisetagaren blir informerad om sådana delar av avtalet och verksamheten som har, eller kan ha, mer eller mindre ingripande följder för honom eller henne.

Information skall, som framgår av lagtexten, lämnas inte bara om franchiseavtalets innebörd utan även om andra relevanta förhållanden. Sålunda skall information lämnas t.ex. om förekomsten av och innehållet i andra avtal som parterna förutsätts ingå. Det kan handla om avtal om upplåtelse av nyttjanderätt till lokaler i vilken verksamheten skall bedrivas. Andra omständigheter som kan vara relevanta i sammanhanget är franchisegivarens planer för framtiden när det gäller utvecklingen av och inriktningen på verksamheten.

I syfte att öka förutsebarheten och att säkerställa en viss minimivå för informationslämnandet har i paragrafen tagits in en uppräkningslista av uppgifter som alltid skall ingå i informationsmaterialet. Några av punkterna (punkterna 5 och 6) handlar om

sådana kontraktsvillkor som inte alltid ingår i ett franchiseavtal. Paragrafen innebär givetvis inte att parterna är skyldiga att ta in sådana villkor i avtalet. Om sådana villkor inte är tänkta att ingå i avtalet – vilket torde vara ovanligt – är det lämpligt att detta förhållande framgår av den information som lämnas inför avtalslutet.

I *punkten 1* föreskrivs att materialet skall innehålla en beskrivning av den franchiseverksamhet som franchisetagaren skall bedriva. Här är det naturligt att till en början ange vilka produkter eller tjänster som skall säljas eller tillhandahållas. Därutöver skall de särdrag som gäller för just denna franchiseverksamhet framgå tydligt. Med andra ord skall den särskilda affärsidé som franchisekonceptet bygger på beskrivas. Av särskild betydelse är här ofta det sätt på vilket varorna eller tjänsterna skall föras ut till slutförbrukarna. De särskilda kännetecken som skall gälla för verksamheten i form av t.ex. butiksskyltar, enhetlig utstyrsel av lokaler eller klädsel för anställda skall också redovisas.

Franchisegivaren skall också lämna uppgift om andra franchisetagare inom samma franchisesystem (*punkten 2*). Syftet är att den tilltänkte franchisetagaren skall få en god uppfattning om storleken, utbredningen och inriktningen av den franchiseverksamhet som han eller hon överväger att ansluta sig till. Franchisetagaren skall således vara informerad om vilka andra franchisetagare som finns inom samma system, var dessa är verksamma och vilken omfattning deras verksamhet har. Det krävs dock inte att franchisegivaren lämnar mer detaljerade upplysningar om de olika franchisetagare som han eller hon har ingått avtal med eller om den närmare innebörden av dessa avtal.

Punkten 3 handlar om de ekonomiska villkoren för franchiseverksamheten. Uppgift skall till en början lämnas om den ersättning som franchisetagaren skall betala till franchisegivaren ("franchiseavgiften"). Ofta handlar det om ett visst belopp som löpande skall erläggas eller om en viss procentuell ersättning beräknad på franchisetagarens försäljning. Avgiften kan emellertid också tänkas utgå indirekt i form av påslag på levererade produkter, ersättning från leverantörer eller annan form av betalning på franchisetagarnas bekostnad (jfr *punkten 5*). Innebörden av sådana indirekta ersättningsarrangemang måste beskrivas på ett sådant sätt att franchisetagarens faktiska ekonomiska åtaganden framgår på ett tydligt sätt. Eventuella indexklausuler som kopplas till avgiftsregleringen skall givetvis också redovisas. Till de ekonomiska villkoren för franchiseverksamheten hör också frågor om finansieringen av franchisetagarens investeringar och verksamhet, i den mån franchisegivaren på något sätt är inblandad i dessa frågor.

Utöver de ekonomiska villkor som enligt avtalet skall gälla mellan parterna kan det ofta vara lämpligt att franchisegivaren lämnar viss kompletterande ekonomisk information (jfr artikel 6.1 N i Unidroits modellag). Som exempel på sådan information kan nämnas information om franchisegivarens ekonomiska förhållanden i form av en kopia av den senaste årsredovisningen e.d., en uppskattning av franchisetagarens investeringskostnader samt uppgifter om tidigare

eller förväntat ekonomiskt utfall av annan franchiseverksamhet som ingår i samma franchisekoncept.

Av 2 § framgår att ett franchiseavtal innefattar upplåtelser av immateriella rättigheter. I informationsmaterialet skall det anges vilka sådana upplåtelser som ingår och de närmare villkoren för dessa upplåtelser (*punkten 4*). Härmed avses bl.a. rättigheter att använda varumärke, firma och mönster. Även upplåtelser av upphovsrätt eller patenträttigheter kan förekomma.

Enligt *punkten 5* skall informationsmaterialet också innehålla upplysningar om varor eller tjänster som franchisetagaren är skyldig att köpa eller hyra. Här skall anges vilka varor och tjänster som omfattas och de närmare förutsättningarna och villkoren för franchisetagarens åtagande i detta avseende. Om franchiseavtalet inte innehåller några villkor av detta slag är det, som framgått ovan, lämpligt att detta anges i informationsmaterialet.

Franchiseavtal innehåller ofta villkor om att franchisetagaren inte får engagera sig i någon annan verksamhet som konkurrerar med franchisegivarens. Sådana s.k. konkurrensklausuler är, inom vissa ramar, förenliga med konkurrensrätten till följd av särskilda undantag i EG-rätten och den nationella konkurrensrättsliga regleringen. Det skall av informationsmaterialet framgå huruvida en sådan klausul skall ingå i avtalet (*punkten 6*). Om detta är tanken, skall klausulens närmare innebörd och omfattning redovisas. I vissa fall gäller konkurrensförbudet inte bara under avtalstiden utan även viss tid därefter. I så fall skall detta framgå, varvid även tidsperioden skall specificeras.

En central fråga vid en avtalsförhandling är under vilken tid avtalet skall gälla. Denna fråga skall enligt *punkten 7* behandlas i informationsmaterialet. Utöver att ange själva avtalstiden skall franchisegivaren här tydligt redovisa de villkor som skall gälla för uppsägning av avtalet. Vid grovt avtalsbrott från endera parten kan ett franchiseavtal i allmänhet sägas upp enligt allmänna kontraktsrättsliga principer oavsett vad som föreskrivs i avtalet. Därutöver kan avtalet ge parterna rätt att under vissa förutsättningar säga upp avtalet. I så fall skall de omständigheter som ger franchisegivaren respektive franchisetagaren rätt att säga upp avtalet specificeras i det informationsmaterial som upprättas inför avtalsslutet. Det kan, utöver kontraktsbrott, handla t.ex. om att motparten har försatts i konkurs eller hamnat på obestånd. Förändringar i ägarkretsen på franchisegivarens eller franchisetagarens sida kan i vissa fall också berättiga till uppsägning. Det förekommer vidare villkor som ger franchisegivaren rätt att säga upp avtalet om inte franchisetagaren når en viss avtalad prestationsnivå. Om sådana villkor skall förekomma, bör de kriterier som gäller tydligt framgå.

Även den uppsägningstid som gäller skall anges i informationsmaterialet.

Franchisegivaren skall vidare lämna upplysningar om vad som skall gälla i fråga om förändringar i avtalet under dess löptid och om förlängning av avtalet.

Uppsägning av ett franchiseavtal ger i allmänhet upphov till olika ekonomiska konsekvenser. Ur franchisetagarens perspektiv är det

angeläget att sådana konsekvenser kan förutses redan från början. I paragrafen föreskrivs därför att sådana konsekvenser skall behandlas i informationsmaterialet. Vad som avses är sådana konsekvenser som uttryckligen regleras i eller direkt följer av avtalet. Däremot ankommer det givetvis inte på franchisegivaren att göra någon mer allmän utvärdering av tänkbara ekonomiska följder av att avtalsförhållandet någon gång i framtiden upphör. Ett exempel på vad som här skall redovisas är eventuella villkor om att franchisegivaren har rätt eller skyldighet att mot betalning lösa in franchisetagarens verksamhet i samband med uppsägning. Det är vidare lämpligt att det framgår om och, i så fall, i vilken omfattning och under vilka närmare förutsättningar som franchisegivaren är skyldig att i samband med avtalets upphörande ersätta franchisetagaren för investeringskostnader.

Den sista punkten i uppräknningen (*punkten 8*) handlar om hur tvister med anledning av avtalet skall prövas. Här skall till en början framgå om en sådan tvist skall prövas av allmän domstol eller av skiljenämnd. I det senare fallet skall de närmare formerna för skiljeförfarandet anges. Det skall framgå hur skiljenämnden skall vara sammansatt och hur den skall utses. Det är vanligt förekommande att skiljeklausuler anger att en tvist skall prövas enligt det förfarande och de regler som gäller vid ett visst institut, t.ex. Stockholms Handelskammarens skiljedomsinstitut. Om så är fallet skall detta också framgå av informationsmaterialet.

En särskild fråga när det gäller tvistlösning är hur kostnaderna för förfarandet skall fördelas mellan parterna. Huvudregeln inom skiljemannarätten, liksom i den allmänna processrätten, är att det är den som förlorar tvisten som slutligt skall stå för kostnaderna. I skiljetvister mellan ekonomiskt ojämsställda parter kan emellertid en sådan ordning ibland framstå som oskälig. Av den anledningen kan skiljeklausuler i vissa fall jämkas eller förklaras ogiltiga (jfr bl.a. NJA 1981 s. 711, NJA 1982 s. 800, NJA 1983 s. 510 och NJA 1992 s. 290). För att undvika sådana risker kan det i franchiseförhållanden ofta vara lämpligt att, om en skiljeklausul förekommer, ta in särskilda bestämmelser som parterna emellan begränsar franchisetagarens ansvar för kostnaderna. Sådana villkor skall redovisas i informationsmaterialet. Om några sådana villkor inte förekommer, skall innebörden av vad som då i stället gäller beskrivas.

Lagstiftningen är marknadsrättslig till sin karaktär. Det innebär att bestämmelserna i förevarande paragraf är indispositiva. Parterna kan således inte avtala bort de skyldigheter som franchisegivaren har enligt lagen.

Av *andra stycket* framgår att informationskyldigheten gäller också i det fallet att ett redan befintligt franchiseavtal överläts på en ny franchisetagare. Det har ansetts att den nye franchisetagarens informationsbehov är detsamma i den situationen som när ett helt nytt franchiseavtal ingås. Såsom *Sveriges advokatsamfund* och *Svenska Franchiseföreningen* har påpekat kan det ibland förekomma att en franchisetagare, i strid med franchiseavtalet, överlåter rättigheterna enligt avtalet till en ny franchisetagare utan att först inhämta franchisegivarens samtycke. En sådan överlåtelse kan bli giltig i efterhand under förutsättning att den ratifieras av franchisegivaren.

I en sådan situation är det dock inte möjligt för franchisegivaren att i förväg lämna den information som krävs enligt lagen. Följaktligen gäller inte informationsskyldigheten i den situationen. Det framgår av den inskjutna satsen ”med franchisegivarens tillåtelse”.

Underlåtenhet att lämna information

4 §

En franchisegivare som har ingått ett franchiseavtal utan att ha uppfyllt sin skyldighet enligt 3 § får åläggas att, i fråga om det avtalet och framtida franchiseavtal, lämna information i enlighet med vad som sägs i den paragrafen. Ett sådant åläggande kan riktas också mot någon som är anställd hos franchisegivaren eller som handlar på dennes vägnar.

I denna och de följande paragraferna regleras Marknadsdomstolens möjligheter att ingripa mot en franchisegivare som inte har uppfyllt sin informationskyldighet enligt 3 §. Skälen för de valda lösningarna framgår av avsnitt 5.2.1 och 5.2.5.

Enligt paragrafen kan en franchisegivare som inte har iakttagit bestämmelserna i 3 § åläggas att uppfylla sin informationsplikt. I likhet med vad som gäller enligt annan marknadsrättslig lagstiftning förutsätts den som väcker talan om ett sådant åläggande företräda allmänna – inte enskilda – intressen (jfr prop. 1994/95:123 s. 139). Rättegången syftar alltså inte till att, som i de flesta civilprocesser, bestämma rättsförhållandet mellan två tvistande parter. Tanken är i stället att ett åläggande skall förmå franchisegivaren att ändra sina rutiner och se till att informationskravet uppfylls i framtiden. Ett åläggande enligt förevarande paragraf är följaktligen inte begränsat till att avse den franchisetagare som har drabbats av det bristande informationslämnandet. Åläggandet omfattar även avtal som samma franchisegivare ingår med andra franchisetagare efter att åläggandet har meddelats.

Efter förebild av de likartade bestämmelserna i 1 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare och 15 § marknadsföringslagen (1995:540) föreskrivs i förevarande paragraf att åläggandet kan riktas även mot den som är anställd hos franchisegivaren eller i övrigt handlar på dennes vägnar. Bestämmelsen kan få betydelse exempelvis om en utländsk franchisegivare bedriver verksamhet här i landet genom representanter som inte driver självständig rörelse utan är direkt anställda hos den utländske näringsidkaren (jfr prop. 1983/84:92 s. 18 f.)

Franchisegivaren bär ansvar för eventuella oklarheter rörande informationslämnandet. Detta hänger samman med att franchisegivaren är den som lättast kan säkra bevisning angående vilken typ av information som har överlämnats till den blivande franchisetagaren och hur, när och på vilket sätt detta skett. Vid prövning av ett yrkande om åläggande ligger således bevisbördan för att information har lämnats på franchisegivaren. Detsamma får anses gälla i de fall franchisegivaren gör gällande att hans eller hennes informationsansvar har varit mindre omfattande än normalt p.g.a. särskilda omständigheter på franchisetagarens sida, t.ex. att denne är en tidigare

anställd med särskild inblick i de frågor som rör franchiseverksamheten. Det får då anses vara franchisegivarens sak att visa att franchisetagaren, redan innan franchiseavtalet undertecknades, var väl förtrogen med sådana uppgifter som det annars hade åvilat franchisegivaren att informera om eller att den blivande franchisetagaren fått tillgång till sådan information redan som anställd. Av 3 § framgår emellertid att viss minimiinformation alltid måste lämnas, oavsett vilka insikter och kunskaper franchisetagaren har haft i det enskilda fallet.

Det har förutsatts att franchisegivaren kan säkra bevisning om den information som har lämnats genom att franchisetagaren skriftligen bekräftar vilken information han eller hon tar emot och när detta sker. Några särskilda bestämmelser om den saken har dock inte ansetts erforderliga (jfr artikel 7 i Unidroits modellag).

5 §

Talan om åläggande enligt 4 § väcks vid Marknadsdomstolen.

En sådan talan får väckas av

1. en franchisetagare i ett sådant avtal som avses i 4 §,
2. en sammanslutning av näringsidkare, eller
3. en annan sammanslutning som har ett befogat intresse av att företräda näringsidkare.

Den som har talerätt enligt andra stycket har rätt att delta i rättegången som intervenient enligt 14 kap. rättegångsbalken.

I mål om åläggande enligt 4 § gäller i övrigt de bestämmelser i marknadsföringslagen (1995:450) som reglerar förfarandet och fördelningen av rättegångskostnader i mål om åläggande att lämna information enligt 15 § den lagen. Vad som sägs i 21, 34–37 och 52 §§ om Konsumentombudsmannen skall dock inte tillämpas.

Paragrafen reglerar hur ett mål om åläggande enligt 4 § prövas. Skälen för de valda lösningarna har behandlats i avsnitt 5.2.5.

I likhet med vad som gäller beträffande motsvarande ålägganden i annan lagstiftning prövas frågor om åläggande enligt denna lag av Marknadsdomstolen (se *första stycket*).

I *andra stycket* anges vilka som har rätt att väcka talan i ett mål av detta slag. Kretsen av taleberättigade stämmer nära överens med motsvarande krets i 3 § lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare (jfr prop. 1983/84:92 s. 22 f. och prop. 2001/02:132 s. 48). Sålunda får talan väckas av en sammanslutning av näringsidkare eller av en annan sammanslutning som har ett befogat intresse av att företräda näringsidkare. Det krävs inte att någon av parterna i det ifrågavarande avtalet skall vara ansluten till den sammanslutning som väcker talan. Vidare har den franchisetagare som har berörts av det bristande informationslämnandet talerätt.

Den som har talerätt har också rätt att träda in i ett pågående mål som intervenient (se *tredje stycket*). Detta överensstämmer med vad som gäller enligt marknadsföringslagen (se 54 §).

I *fjärde stycket* hänvisas i övrigt till de bestämmelser i marknadsföringslagen (1995:450) som reglerar förfarandet i mål om ålägganden enligt 15 § den lagen. Det innebär bl.a. att Marknadsdomstolen kan fatta interimistiska beslut i mål av detta slag (se 20 §) och att en dom om åläggande inte vinner rättskraft i vanlig be-

märkelse (se 44 §). Hänvisningen omfattar också bestämmelser om fördelningen av rättegångskostnader (se 55 §). Däremot faller bestämmelserna om bl.a. vite (19 och 40 §§) och skadestånd (29, 30 och 41 §§) utanför hänvisningen, eftersom dessa inte reglerar ”förfarandet” i mål om åläggande. I 6 § förevarande lag finns emellertid vitesbestämmelser som i sak i allt väsentligt överensstämmer med motsvarande bestämmelser i marknadsföringslagen.

I några av de paragrafer som omfattas av hänvisningen regleras Konsumentombudsmannens roll i olika avseenden (se 21, 34–37 och 52 §§). Eftersom förevarande lag inte reglerar konsumentförhållanden saknar detta relevans här. I en särskild bestämmelse i fjärde stycket andra meningen har därför klarlagts att vad som sägs om Konsumentombudsmannen i dessa paragrafer inte skall tillämpas i mål om åläggande enligt förevarande lag.

6 §

Ett åläggande enligt 4 § skall förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

Talan om utdömmande av vite väcks vid en tingsrätt som är behörig enligt 10 kap. rättegångsbalken. En sådan talan får alltid väckas vid Stockholms tingsrätt.

Talan får väckas av den som har begärt vitesföreläggandet.

I paragrafen regleras frågor om vite (jfr avsnitt 5.2.5). Enligt *första stycket* skall Marknadsdomstolens åläggande förenas med vite, om inte detta av särskilda skäl anses obehövligt. Huvudregeln är alltså att åläggandet skall förenas med ett vitesföreläggande som påtryckningsmedel för att förmå en franchisegivare att förbättra sina rutiner vid de förhandlingar som föregår undertecknandet av ett franchiseavtal. Endast i undantagsfall kan det vara befogat att avstå från att sätta ut vite. Så kan vara fallet om sökanden avstår från att yrka vite och det finns grundad anledning att räkna med att franchisegivaren redan har ändrat på sina rutiner i enlighet med lagstiftarens intentioner.

Bestämmelserna i *andra* och *tredje styckena* om var talan om utdömmande av vite väcks och om vilka som är taleberättigade stämmer i allt väsentligt med motsvarande reglering i 40 § marknadsföringslagen (1995:450). Till skillnad från vad som föreskrivs där är emellertid inte Konsumentombudsmannen behörig att väcka talan enligt förevarande lag. I övrigt gäller i tillämpliga delar reglerna i lagen (1985:206) om viten.

Talan skall enligt huvudregeln väckas vid en tingsrätt som är behörig enligt rättegångsbalkens forumregler för tvistemål, dvs. normalt rätten i den ort där franchisegivaren har sitt hemvist (se 10 kap. 1 § rättegångsbalken). I likhet med vad som gäller enligt marknadsföringslagen kan talan emellertid alltid väckas vid Stockholms tingsrätt.

7.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

1 §

Marknadsdomstolen handlägger mål och ärenden enligt

1. konkurrenslagen (1993:20),
2. marknadsföringslagen (1995:450),
3. lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden,
4. lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare,
5. lagen (1994:615) om ingripande mot otillbörligt beteende avseende offentlig upphandling,
6. lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer,
7. försäkringsavtalslagen (2005:104),
8. lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m.,
och

9. *lagen (2006:000) om franchisegivares informationsskyldighet.*

Bestämmelserna i 14–22 §§ tillämpas inte i mål eller ärenden enligt konkurrenslagen, marknadsföringslagen, försäkringsavtalslagen, lagen om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. *eller lagen om franchisegivares informationsskyldighet.* I mål enligt marknadsföringslagen, försäkringsavtalslagen *eller lagen om franchisegivares informationsskyldighet* tillämpas inte heller 13 a §. I stället gäller vad som föreskrivs i dessa lagar.

I paragrafen anges Marknadsdomstolens verksamhetsområde. I *första stycket* har en hänvisning till den nya lagen om franchisegivares informationsskyldighet tagits in som en följd av att Marknadsdomstolen enligt förslaget skall pröva frågor om ålägganden enligt den lagen. Beträffande domstolens prövning gäller samma bestämmelser som beträffande den motsvarande prövning som domstolen sedan tidigare gör i fråga om åläggande enligt 15 § marknadsföringslagen (1995:450). I *andra stycket* anges därför, i konsekvens med vad som gäller beträffande handläggning av mål enligt den lagen, att vissa av förfarandereglerna i förevarande lag inte skall tillämpas i mål om åläggande enligt lagen om franchisegivares informationsskyldighet.

Model Franchise Disclosure Law – Modellag om informationsplikt vid franchising

Bilaga 1

Rom, september 2002

PREAMBLE

The International Institute for the Unification of Private Law (UNIDROIT),

Recognising that franchising is playing an ever greater role in a wide range of national economies,

Being mindful of the fact that in the legislative process, State legislators may wish to consider a number of different elements, including

- whether it is clear that there is a problem, what its nature is, and what action, if any, is necessary;
- whether prospective investors are more likely to protect themselves against fraud if they have access to truthful, important information in advance of their assent to any franchise agreement;
- whether the nation's economic and social interests are best served by legally requiring a balance of information between the parties to a franchise agreement;
- whether there is a pattern of abusive conduct, or whether this conduct is isolated or limited to particular industries;
- the nature of the evidence of

INLEDNING

International Institute for the Unification of Private Law (Det internationella institutet för harmonisering av privaträtten) (UNIDROIT),

som inser att franchising spelar en allt större roll i ett stort antal nationella ekonomier,

som är medvetet om att de nationella lagstiftarna kan vilja överväga ett antal olika faktorer i lagstiftningsarbetet, bland annat

- om det finns ett uttalat problem, problemets art och vilka åtgärder som eventuellt krävs,
- om det är troligare att potentiella investerare kommer att kunna skydda sig mot bedrägeri, om de får tillgång till korrekt, viktig information innan de ingår ett franchiseavtal,
- om ett lands ekonomiska och sociala intressen bäst tillgodoses genom rättsliga krav på en balans i informationen mellan parterna i ett franchiseavtal,
- om det finns ett missbruksmönster, eller om detta beteende är isolerat eller begränsat till vissa branscher,
- vilket slags bevis för

abuse; • whether existing laws address the concerns and whether they are adequately applied; • whether an effective system of self-regulation exists; • the financial burden the new legislation will place upon franchisors and investors as compared to the benefits of legally-required disclosure; • whether the proposed legislation inhibits or facilitates entry to franchisors, and its effect on job-creation and investment; and • the views of interested organisations, including national franchise associations;	missbruk det finns, • om problemen behandlas i befintliga lagar och om dessa tillämpas på rätt sätt, • om det finns ett effektivt system för självreglering, • den ekonomiska börda som den nya lagstiftningen kommer att lägga på franchisegivare och investerare jämfört med fördelarna med lagstadgad informationsplikt, • om den föreslagna lagstiftningen hindrar eller underlättar etablering för franchisegivarna samt dess inverkan på skapandet av arbetstillfällen och på investeringar, och • synpunkter från berörda organisationer, inbegripet nationella franchiseföreningar,

Recalling that State legislators may want to adapt suggested provisions, especially with regard to the enumerated disclosure items, in response to specific circumstances of, or established methods of legislation in, each State;

som erinrar om att de nationella lagstiftarna kan vilja anpassa de föreslagna bestämmelserna, särskilt i fråga om de uppräknade informationskraven, med hänsyn till speciella omständigheter eller etablerade lagstiftningsmetoder i varje stat,

Recalling that the text of the Model Law is accompanied by an Explanatory Report which, with a view to assisting legislators, explains the purpose of the provisions;

som erinrar om att texten i modellagen åtföljs av kommentarer, där syftet med bestämmelserna förklaras, som en hjälp till lagstiftarna,

Finding that experiences with disclosure legislation has on the whole been positive;

som konstaterar att erfarenheterna av lagstiftning om informationsplikt har varit i stort sett positiva,

is pleased to place the *Model Franchise Disclosure Law* and the

har nöjet att till det internationella samfundets förfogande ställa

Explanatory Report thereto presented in this document and prepared by a Committee of Governmental Experts convened by UNIDROIT at the disposal of the international community as an example that is not compulsory for States legislators and as an instrument intended to be a recommendation for States that have decided to adopt franchise specific legislation.

**MODEL FRANCHISE
DISCLOSURE LAW**

**ARTICLE 1
(SCOPE OF APPLICATION)**

(1) This law applies to franchises to be granted or renewed for the operation of one or more franchised businesses within the [State adopting this law].

(2) Except as otherwise expressly provided in this law it is not concerned with the validity of the franchise agreement or any of its provisions.

**ARTICLE 2
(DEFINITIONS)**

For the purposes of this law:

affiliate of the franchisee means a natural or legal person who directly or indirectly controls or is controlled by the franchisee, or is controlled by another party who controls the franchisee;

affiliate of the franchisor means a natural or legal person who directly or indirectly controls or is controlled by the franchisor, or is

Modellagen om informationsplikt vid franchising och kommentarerna till den som lämnas i detta dokument och som har utarbetats av en kommitté med regerings-sakkunniga sammankallad av UNIDROIT som ett exempel som inte är tvingande för de nationella lagstiftarna och som ett instrument som är avsett som en rekommendation till de stater som har beslutat att anta särskild lagstiftning om franchising.

**MODELLAG OM
INFORMATIONSPLIKT VID
FRANCHISING**

**ARTIKEL 1
Tillämpningsområde**

1. Denna lag är tillämplig på franchiser som skall beviljas eller förnyas för drift av en eller flera franchiseverksamheter inom [den stat som antar denna lag].

2. Lagen behandlar inte giltigheten av ett franchiseavtal eller något villkor i avtalet, om inte detta uttryckligen anges.

**ARTIKEL 2
Definitioner**

I denna lag avses med

till franchisetagaren anknutet företag: en fysisk eller juridisk person som direkt eller indirekt kontrollerar eller kontrolleras av franchisetagaren, eller som kontrolleras av en annan part som kontrollerar franchisetagaren,

till franchisegivaren anknutet företag: en fysisk eller juridisk person som direkt eller indirekt kontrollerar eller kontrolleras av

controlled by another party who controls the franchisor;

development agreement means an agreement under which a franchisor in exchange for direct or indirect financial compensation grants to another party the right to acquire more than one franchise of the same franchise system;

disclosure document means a document containing the information required under this law;

franchise means the rights granted by a party (the franchisor) authorising and requiring another party (the franchisee), in exchange for direct or indirect financial compensation, to engage in the business of selling goods or services on its own behalf under a system designated by the franchisor which includes know-how and assistance, prescribes in substantial part the manner in which the franchised business is to be operated, includes significant and continuing operational control by the franchisor, and is substantially associated with a trademark, service mark, trade name or logotype designated by the franchisor. It includes:

(A) the rights granted by a franchisor to a sub-franchisor under a master franchise agreement;

(B) the rights granted by a sub-franchisor to a sub-franchisee under a sub-franchise agreement;

(C) the rights granted by a franchisor to a party under a

franchisegivaren, eller som kontrolleras av en annan part som kontrollerar franchisegivaren,

utvecklingsavtal: ett avtal enligt vilket en franchisegivare ger en annan part rätt att, i utbyte mot direkt eller indirekt ekonomisk ersättning, förvärva mer än ett franchiseavtal inom samma franchisingsystem,

informationshandling: en handling som innehåller den information som krävs enligt denna lag,

franchise: rättigheter som en part (franchisegivaren) beviljar en annan part (franchisetagaren) enligt vilka denne har tillstånd och skyldighet att, i utbyte mot direkt eller indirekt ekonomisk ersättning, för egen räkning sälja varor eller tjänster enligt ett system som har utformats av franchisegivaren, som inbegriper know-how och bistånd, till väsentlig del anger hur franchiseverksamheten skall bedrivas, innefattar betydande och fortlöpande kontroll av driften från franchisegivarens sida och som i allt väsentligt är knutet till ett varumärke, servicemärke, varunamn eller en logotyp som franchisegivaren har bestämt. Den omfattar

A) rättigheter som en franchisegivare har beviljat en underfranchisegivare enligt ett masterfranchiseavtal,

B) rättigheter som en underfranchisegivare har beviljat en underfranchisetagare enligt ett underfranchiseavtal,

C) rättigheter som en franchisegivare har beviljat en part enligt ett

development agreement.

For the purposes of this definition “direct or indirect financial compensation” shall not include the payment of a bona fide wholesale price for goods intended for resale;

franchise agreement means the agreement under which a franchise is granted;

franchised business means the business conducted by the franchisee under a franchise agreement;

franchisee includes a subfranchisee in its relationship with the subfranchisor and the subfranchisor in its relationship with the franchisor;

franchisor includes the subfranchisor in its relationship with its subfranchisees;

master franchise means the right granted by a franchisor to another party (the subfranchisor) to grant franchises to third parties (the subfranchisees);

material change in the information required to be disclosed means a change which can reasonably be expected to have a significant effect on the prospective franchisee’s decision to acquire the franchise;

material fact means any information that can reasonably be expected to have a significant effect on the prospective franchisee’s decision to acquire the franchise;

misrepresentation means a statement of fact that the person making the statement knew or ought to have known to be untrue

utvecklingsavtal.

I denna definition skall “direkt eller indirekt ekonomisk ersättning” inte inbegripa betalning av ett förmånligt partipris för varor som är avsedda för återförsäljning.

franchiseavtal: det avtal enligt vilket en franchise beviljas,

franchiseverksamhet: den affärsverksamhet som franchisetagaren bedriver enligt ett franchiseavtal,

franchisetagare: innefattar en underfranchisetagare i dess förhållande till underfranchisegivaren och underfranchisegivaren i dess förhållande till franchisegivaren,

franchisegivare: innefattar underfranchisegivaren i dess förhållande till sina underfranchisetagare,

masterfranchise: en rätt som en franchisegivare beviljar en annan part (underfranchisegivaren) att bevilja tredje parter (underfranchisetagare) franchiser,

väsentlig förändring i den information som skall tillhandahållas: en förändring som rimligen kan förväntas ha en betydande inverkan på den tillämnade franchisetagarens beslut att förvärva franchiseen,

väsentlig omständighet: all information som rimligen kan förväntas ha en betydande inverkan på den tillämnade franchisetagarens beslut att förvärva franchiseen,

oriktig uppgift: ett uttalande om sakförhållanden som den person som gjorde uttalandet insåg eller borde ha insett var osant, när

Bilaga 1

at the time the statement was made;

omission means the failure to state a fact of which the person making the statement was aware at the time the statement ought to have been made;

State includes the territorial units making up a State which has two or more territorial units, whether or not possessing different systems of law applicable in relation to the matters dealt with in this law;

and

sub-franchise agreement means a franchise agreement concluded by a sub-franchisor and a sub-franchisee pursuant to a master franchise.

ARTICLE 3 **(DELIVERY OF DISCLOSURE DOCUMENT)**

(1) A franchisor must give every prospective franchisee a disclosure document, to which the proposed franchise agreement must be attached, at least fourteen days before the earlier of

(A) the signing by the prospective franchisee of any agreement relating to the franchise, with the exception of agreements relating to confidentiality of information delivered or to be delivered by the franchisor; or

(B) the payment to the franchisor or an affiliate of the franchisor by the prospective franchisee of any fees relating to the acquisition of a franchise that are not refundable or the refunding of which is subject

uttalandet gjordes,

utelämnande: underlåtelse att uppge en omständighet som den person som gjorde uttalandet kände till vid tidpunkten då uttalandet borde ha gjorts,

stat: inbegriper de territoriella enheter som en stat med två eller flera territoriella enheter är sammansatt av, oavsett om de har olika tillämpliga rättssystem i frågor som behandlas i denna lag,

och

underfranchiseavtal: ett franchiseavtal som ingås av en underfranchisegivare och en underfranchisetagare enligt en masterfranchise.

ARTIKEL 3 **Överlämnande av informationshandling**

1. En franchisegivare skall ge varje tillämnad franchisetagare en informationshandling, till vilken det föreslagna franchiseavtalet skall vara bifogat, minst fjorton dagar före den tidpunkt som infaller först av

A) undertecknandet av den tillämnade franchisetagaren av något avtal som rör franchise, med undantag för avtal som rör sekretessbelagd information som tillhandahållits eller skall tillhandahållas av franchisegivaren, eller

B) erläggande av betalning av den tillämnade franchisetagaren till franchisegivaren eller ett till franchisegivaren anknutet företag av avgifter, avseende förvärv av en franchise, som inte är återbetal

to such conditions as to render them not refundable, with the exception of a security (bond or deposit) given on the conclusion of a confidentiality agreement.

(2) The disclosure document must be updated within [X] days of the end of the franchisor's fiscal year. Where there has been a material change in the information required to be disclosed under Article 6, notice in writing of such change should be delivered to the prospective franchisee as soon as practicable before either of the events described in Sub-Paragraphs (1)(A) or (1)(B) has occurred.

ARTICLE 4
(FORMAT OF DISCLOSURE DOCUMENT)

(1) Disclosure must be provided in writing.

(2) The franchisor may use any format for the disclosure document, provided that the information contained therein is presented as a single document at one time and meets the requirements imposed by this law.

ARTICLE 5
(EXEMPTIONS FROM OBLIGATION TO DISCLOSE)

No disclosure document is required:

(A) in case of the grant of a franchise to a person who has been an officer or director of the franchisor or of an affiliate of the franchisor for at least one year immediately before the signing of

ningsbara eller där återbetalning är förenad med sådana villkor som gör betalningen icke återbetalningsbar i andra fall än då en säkerhet (borgen eller deposition) har lämnats vid ingåendet av avtal om sekretess.

2. Informationshandlingen skall vara uppdaterad inom [X] dagar efter utgången av franchisegivarrens räkenskapsår. Om det har gjorts en väsentlig förändring i den information som skall tillhandahållas enligt artikel 6, bör skriftligt meddelande om förändringen lämnas till den tillämnade franchise tagaren i så god tid som möjligt innan någon av de händelser som anges i punkterna 1.A eller 1.B har inträffat.

ARTIKEL 4
Informationshandlingens utformning

1. Informationen skall lämnas skriftligen.

2. Franchisegivaren får själv bestämma hur informationshandlingen skall utformas, under förutsättning att informationen tillhandahålls i en enda handling vid ett tillfälle och att den uppfyller kraven i denna lag.

ARTIKEL 5
Undantag från informationsplikten

Ingen informationshandling krävs

(A) när en franchise beviljas en person som har varit tjänsteman eller direktör hos franchisegivaren eller hos ett till franchisegivaren anknutet företag i minst ett år omedelbart innan franchiseavtalet

the franchise agreement;

(B) in case of the assignment or other transfer of a franchisee's rights and obligations under an existing franchise agreement, where the assignee or transferee is bound by substantially the same terms as the assignor or transferor, and the franchisor has not had a significant role in the transaction other than approval of the transfer.

(C) in case of the grant of a franchise to sell goods or services to a natural or legal person who has been engaged in the same or a similar business for the previous two years, if the sales of the franchise, as reasonably anticipated by the parties at the time the franchise agreement is entered into, will not during the first year of the relationship exceed 20 % of the total aggregate sales of the combined business of the franchisee and its affiliates;

(D) in case of the grant of a franchise pursuant to which the prospective franchisee commits to a total financial requirement under the franchise agreement in excess of [X];

(E) in case of the grant of a franchise to a prospective franchisee who together with its affiliates has a net worth in excess of [Y] or turnover in excess of [Z]; or

(F) in case of the renewal or extension of a franchise on the same conditions.

undertecknas,

B) vid överlåtelse eller annan överföring av en franchisetagares rättigheter och skyldigheter enligt ett befintligt franchiseavtal, när förvärvaren eller mottagaren av överföringen är bunden av i huvudsak samma villkor som överlåtaren eller den som gör överföringen och franchisegivaren inte har spelat någon avgörande roll i transaktionen annat än att godkänna överföringen,

C) när en franchise att sälja varor eller tjänster beviljas en fysisk eller juridisk person som har bedrivit samma eller en liknande affärsverksamhet under de föregående två åren, om den omsättning som skäligen förväntas av parterna när franchiseavtalet ingås under det första verksamhetsåret inte kommer att överstiga 20 % av franchisetagarens och dess anknutna företags totala sammanlagda omsättning,

D) när det beviljas en franchise enligt vilken den tillämnade franchisetagaren gör ett sammanlagt finansiellt åtagande enligt franchiseavtalet som överstiger [X],

E) när en franchise beviljas en tillämnad franchisetagare som tillsammans med sina anknutna företag har ett substansvärde som överstiger [Y] eller en omsättning som överstiger [Z], eller

F) när en franchise förnyas eller förlängs på samma villkor.

ARTICLE 6
(INFORMATION TO BE
DISCLOSED)

(1) In the disclosure document the franchisor shall provide the following information:

(A) the legal name, legal form and legal address of the franchisor and the address of the principal place of business of the franchisor;

(B) the trademark, trade name, business name or similar name, under which the franchisor carries on or intends to carry on business in the State in which the prospective franchisee will operate the franchise business;

(C) the address of the franchisor's principal place of business in the State where the prospective franchisee is located;

(D) a description of the franchise to be operated by the prospective franchisee;

(E) a description of the business experience of the franchisor and its affiliates granting franchises under substantially the same trade name, including:

(i) the length of time during which each has run a business of the type to be operated by the prospective franchisee; and

(ii) the length of time during which each has granted franchises for the same type of business as that to be operated by the prospective franchisee;

(F) the names, business addresses, positions held, and business expe

ARTIKEL 6
Information som skall
tillhandahållas

1. Franchisegivaren skall i informationshandlingen tillhandahålla följande information:

A) franchisegivarens firma, rättsliga form och registrerade adress samt adressen till franchisegivarens huvudkontor,

B) varumärke, varunamn, företagsnamn eller liknande namn i vilket franchisegivaren bedriver eller avser att bedriva affärsverksamhet i den stat där den tillämnade franchisetagaren kommer att bedriva franchiseverksamheten,

C) adressen till franchisegivarens huvudkontor i den stat där den tillämnade franchisetagaren har sitt säte,

D) en beskrivning av den franchise som den tillämnade franchisetagaren skall bedriva,

E) en beskrivning av de affärs-erfarenheter som franchisegivaren och dess anknutna företag som beviljar franchiser under huvudsakligen samma varunamn har, inbegripet:

i) hur länge var och en av dem har bedrivit affärsverksamhet av det slag som den tillämnade franchisetagaren skall bedriva, och

ii) hur länge var och en av dem har beviljat franchiser för samma slags affärsverksamhet som den tillämnade franchisetagaren skall bedriva.

F) namn, företagsadress, ställning och affärserfarenhet avseende

rience of any person who has senior management responsibilities for the franchisor's business operations in relation to the franchise;

(G) any criminal convictions or any finding of liability in a civil action or arbitration involving franchises or other businesses relating to fraud, misrepresentation, or similar acts or practices of:

(i) the franchisor; and

(ii) any affiliate of the franchisor who is engaged in franchising for the previous five years, and whether any such action is pending against the franchisor or its subsidiary, and the court or other citation of any of the above;

(H) any bankruptcy, insolvency or comparable proceeding involving the franchisor and its affiliate(s) for the previous five years and the court citation thereof;

(I) the total number of franchisees and company-owned outlets of the franchisor and of affiliates of the franchisor granting franchises under substantially the same trade name;

(J) the names, business addresses and business phone numbers of the franchisees, and of the franchisees of any affiliates of the franchisor which are granting franchises un-

der substantially the same trade name whose outlets are located

personer som har det högsta ledningsansvaret för franchisegivarens affärsverksamhet med avseende på franchisen,

(G) eventuella fällande domar i brottmål eller ansvar som konstaterats genom avgörande i ett civilmål eller i ett skiljedomsförfarande som rör franchiser eller annan affärsverksamhet och som gäller bedrägeri, oriktig uppgift eller liknande beteenden av

i) franchisegivaren, och

ii) något till franchisegivaren anknutet företag, som har bedrivit franchising under de senaste fem åren, med angivande av om något sådant mål pågår mot franchisegivaren eller dess dotterbolag och uppgift om domstol eller kallelse till någon av dem,

(H) eventuellt förfarande som rör konkurs, betalningsoförmåga eller jämförbart förfarande som rör franchisegivaren och/eller dess anknutna företag under de senaste fem åren med uppgift om domstol och kallelse till sådant förfarande,

(I) det totala antalet franchisetagare och försäljningsställen som ägs av franchisegivarens företag och av till franchisegivaren anknutna företag som beviljar franchiser under väsentligen samma varunamn,

(J) namn, företagsadresser och företagstelefonnummer till franchisetagarna och till franchisetagarna som är anslutna till av franchisegivaren anknutna företag

som beviljar franchiser under väsentligen samma varunamn och

nearest to the proposed outlet of the prospective franchisee, but in any event of not more than [X] franchisees, in the State of the franchisee and/or contiguous States, or, if there are no contiguous States, the State of the franchisor;

(K) information about the franchisees of the franchisor and about franchisees of affiliates of the franchisor that grant franchises under substantially the same trade name that have ceased to be franchisees during the three fiscal years before the one during which the franchise agreement is entered into, with an indication of the reasons for which the franchisees have ceased to be franchisees of the franchisor;

(L) the following information regarding the franchisor's intellectual property to be licensed to the franchisee, in particular trademarks, patents, copyright and software:

(i) the registration and/or the application for registration, if any,

(ii) the name of the owner of the intellectual property rights and/or the name of the applicant, if any;

(iii) the date on which the registration of the intellectual property rights licensed expires; and

(iv) litigation or other legal proceedings, if any, which could have a material effect on the franchisee's

legal right, exclusive or nonexclusive, to use the intellectual property under the franchise

vars försäljningsställen är belägna närmast den tillämnade franchisee-tagarens planerade försäljningsställe, dock högst [X] franchisee-tagare, i franchisee-tagarens stat och/eller angränsande stater, eller, om det inte finns några angränsande stater, i franchiseegivarens stat,

(K) information om franchiseegivarens franchisee-tagare och om de franchisee-tagare till franchiseegivarens anknutna företag som beviljar franchiser under väsentligen samma varunamn som har upphört att vara franchisee-tagare under de tre räkenskapsår som föregått det år under vilket franchiseavtalet ingås, med angivande av skälen till att franchisee-tagarna har upphört att vara franchiseegivarens franchisee-tagare,

(L) följande information om franchiseegivarens immateriella rättigheter som skall licensieras till franchisee-tagaren, framför allt varumärken, patent, upphovsrätt och mjukvara:

i) registrering och/eller, i förekommande fall, ansökan om registrering,

ii) namnet på ägaren till de immateriella rättigheterna och/eller, i förekommande fall, namnet på den som ansökt om registrering,

iii) det datum då registreringen av de licensierade immateriella rättigheterna löper ut, och

iv) i förekommande fall, rättsprocess eller annat rättsligt förfarande, som skulle kunna ha väsent

lig inverkan på franchisee-tagarens exklusiva eller icke-exklusiva lagliga rätt att nyttja de imma

agreement in the State in which the franchised business is to be operated;

(M) information on the categories of goods and/or services that the franchisee is required to purchase or lease, indicating

(i) whether any of these have to be purchased or leased from the franchisor, affiliates of the franchisor or from a supplier designated by the franchisor;

(ii) whether the franchisee has the right to recommend other suppliers for approval by the franchisor; and

(iii) whether any revenue or other benefit that may be directly or indirectly received by the franchisor or any of the affiliates of the franchisor from any supplier of goods and/or services to the franchisee, such as rebates, bonuses, or incentives with regard to those goods and/or services, shall be passed on to the prospective franchisee or, if not, whether a price mark-up will be made by the franchisor or the supplier recommended by the franchisor;

(N) financial matters, including:

(i) (a) an estimate of the prospective franchisee's total initial investment;

(b) financing offered or arranged by the franchisor, if any;

(c) the financial statements of the franchisor and when available

teriella rättigheterna enligt franchiseavtalet, i den stat där franchiseverksamheten skall bedrivas,

(M) information om de slags varor och/eller tjänster som franchise-tagaren är skyldig att köpa eller hyra, med angivande av

(i) om någon av dessa måste köpas eller hyras av franchisegivaren, till franchisegivaren anknutna företag eller av en leverantör som franchisegivaren har anvisat,

(ii) om franchisetagaren har rätt att rekommendera andra leverantörer för godkännande av franchisegivaren, och

(iii) om eventuella intäkter eller andra förmåner som franchisegivaren eller någon av de till franchisegivaren anknutna företagen direkt eller indirekt får från en leverantör av varor och/eller tjänster till franchisetagaren, såsom rabatter, bonus eller andra förmåner med avseende på dessa varor och/eller tjänster, skall föras vidare till den tillämnade franchisetagaren eller, om detta inte skall förekomma, om franchisegivaren eller den leverantör som franchisegivaren rekommenderat kommer att göra ett prispåslag.

(N) finansiella frågor, innefattande

(i) a) en uppskattning av den tillämnade franchisetagarens totala nyinvestering,

(b) i förekommande fall, den finansiering som erbjuds eller ombesörjs av franchisegivaren,

(c) franchisegivarens årsredovisning samt, när den finns till

audited or otherwise independently verified financial statements, including balance sheets and statements of profit and loss, for the previous three years. Franchisors, the creation of which goes back less than three years, are under an obligation to disclose the same documents prepared since they began their activity;

(ii) (a) If information is provided to the prospective franchisee by or on behalf of the franchisor concerning the historical or projected financial performance of outlets owned by the franchisor, its affiliates or franchisees, the information must:

(aa) have a reasonable basis at the time it is made;

(bb) include the material assumptions underlying its preparation and presentation;

(cc) state whether it is based on actual results of existing outlets;

(dd) state whether it is based on franchisor-owned and/or franchisee-owned outlets; and

(ee) indicate the percentage of those outlets that meet or exceed each range or result.

(b) If the financial information referred to in the preceding subparagraph is provided, the franchisor must state that the levels of performance of the prospective franchisee's outlet may differ from

gänglig, en granskad eller på annat oberoende sätt kontrollerad årsredovisning, inklusive balansräkning och resultaträkning för de senaste tre åren. Franchisegivare som bildats under de tre senaste åren är skyldiga att tillhandahålla samma handlingar som upprättats sedan de påbörjade sin verksamhet,

ii) a) Om information tillhandahålls den tillämnade franchisetagaren av eller på uppdrag av franchisegivaren angående tidigare eller förväntade ekonomiska resultat för försäljningsställen som ägs av franchisegivaren, dess anknutna företag eller franchisetagare, måste informationen

aa) baseras på ett rimligt underlag när den tillhandahålls,

bb) inbegripa de väsentliga antagandena som lagts till grund för informationens utarbetande och framläggande,

cc) klargöra om den är baserad på befintliga försäljningsställets faktiska resultat,

dd) klargöra om den är baserad på försäljningsställen som ägs av franchisegivaren och/eller franchisetagaren, och

ee) innehålla en uppgift om den procentuella andel av dessa försäljningsställen vars resultat motsvarar eller överstiger det resultat som angetts.

b) Om den ekonomiska information som avses i föregående punkt lämnas, skall franchisegivaren uppge att de resultatnivåer som den blivande franchisetagarens försäljningsställe uppnår kan av

those contained in the information provided by the franchisor.

vika från de nivåer som anges i den information som franchisegivaren tillhandahåller.

(O) a description of:

(O) en beskrivning av:

(i) the state of the general market of the products or services that are the subject of the contract;

i) förhållandet på den allmänna marknaden för de produkter eller tjänster som omfattas av kontraktet,

(ii) the state of the local market of the products or services that are the subject of the contract;

ii) förhållandet på den lokala marknaden för de produkter eller tjänster som omfattas av kontraktet,

(iii) the prospects for development of the market; and

iii) marknadens utvecklingsmöjligheter, och

(P) anything else necessary to prevent any statement in the document from being misleading to a reasonable prospective franchisee.

P) annan information som är nödvändig för att förhindra att någon uppgift i handlingen är vilseledande för en normalt omdömesgill tillämnad franchisetagare.

(2) The following information shall also be included in the disclosure document. However, where the information is contained in the franchise agreement, the franchisor may in the disclosure document merely make reference to the relevant section of the franchise agreement. Where the following items of information are not included in the proposed franchise agreement, that fact shall be stated in the disclosure document :

2. Följande information skall också ingå i informationshandlingen. Om informationen ingår i franchiseavtalet, behöver franchisegivaren dock bara göra en hänvisning i informationshandlingen till det relevanta avsnittet i franchiseavtalet. Om följande uppgifter inte ingår i det föreslagna franchiseavtalet, skall denna omständighet anges i informationshandlingen:

(A) the term and conditions of renewal of the franchise, if any;

A) i förekommande fall, varaktigheten och villkoren för förnyelse av franchisen,

(B) a description of the initial and on-going training programmes;

B) en beskrivning av program för grundläggande utbildning och för fortbildning,

(C) the extent of exclusive rights to be granted, if any, including exclusive rights relating to territory and/or to customers and also information on any reservation by the franchisor of the right

(i) to use, or to license the use of, the trademarks covered by the franchise agreement;

(ii) to sell or distribute the goods and/or services authorised for sale by the franchisee directly or indirectly through the same or any other channel of distribution, whether under the trademarks covered by the agreement or any other trademark;

(D) the conditions under which the franchise agreement may be terminated by the franchisor and the effects of such termination;

(E) the conditions under which the franchise agreement may be terminated by the franchisee and the effects of such termination;

(F) the limitations imposed on the franchisee, if any, in relation to territory and/or to customers;

(G) in-term and post-term non-compete covenants;

(H) the initial franchise fee, whether any portion of the fee is refundable, and the terms and conditions under which a refund will be granted;

(I) other fees and payments, including any gross-up of royalties imposed by the franchisor in order to offset withholding tax;

C) i förekommande fall, i vilken utsträckning ensamrätter kommer att beviljas, inbegripet ensamrätter avseende ett område och/eller kunder och även information om varje rätt som franchisegivaren förbehåller sig

i) att använda eller licensiera användningen av de varumärken som omfattas av franchiseavtalet,

ii) att sälja eller distribuera varor och/eller tjänster som franchise-tagaren har tillstånd att sälja direkt eller indirekt genom samma eller någon annan distributionskanal, oavsett om det sker under de varumärken som omfattas av avtalet eller något annat varumärke,

D) på vilka villkor franchise-givaren kan säga upp franchise-avtalet och konsekvenserna av en sådan uppsägning,

E) på vilka villkor franchisetagaren kan säga upp franchise-avtalet och konsekvenserna av en sådan uppsägning,

F) eventuella territoriella och /eller kundrelaterade begränsningar som franchisetagaren är bunden av,

G) konkurrensförbud under och efter franchiseavtalets giltighet,

H) entréavgiften för franchisen samt om någon del av avgiften kan återbetalas och villkoren för återbetalning,

I) andra avgifter och betalningar, inbegripet eventuella bruttopåslag för royaltyersättningar som franchisegivaren gör för att kompensera för skatt,

(J) restrictions or conditions imposed on the franchisee in relation to the goods and/or services that the franchisee may sell;

(K) the conditions for the assignment or other transfer of the franchise; and

(L) any forum selection or choice of law provisions, and any selected dispute resolution processes.

(3) Where the franchise is a master franchise, the sub-franchisor must, in addition to the items specified in paragraphs (1) and (2), disclose to the prospective sub-franchisee the information on the franchisor that it has received under paragraphs (1)(A), (E), (H), and (2)(C) and (F) of this article, as well as inform the prospective subfranchisee of the situation of the sub-franchise agreements in case of termination of the master franchise agreement and of the content of the master franchise agreement.

ARTICLE 7
(ACKNOWLEDGEMENT OF RECEIPT OF DISCLOSURE DOCUMENT)

The prospective franchisee shall at the request of the franchisor acknowledge in writing the receipt of the disclosure document.

ARTICLE 8
(REMEDIES)

(1) If the disclosure document or notice of material change:

(A) has not been delivered within the period of time established in Article 3;

J) begränsningar eller villkor som åläggs franchisetagaren beträffande de varor och/eller tjänster som franchisetagaren får sälja,

K) villkoren för överlåtelse eller annan överföring av franchisen, och

L) eventuella forum- eller lagvalsbestämmelser samt valda tvistlösningsförfaranden.

3. Om franchisen är en masterfranchise skall underfranchisegivaren, förutom uppgifterna i punkterna 1 och 2, lämna den tillämnade underfranchisetagaren den information om franchisegivaren som underfranchisegivaren har fått enligt punkterna 1.A, 1.E, 1.H och punkterna 2.C och 2.F i denna artikel och informera den tillämnade underfranchisegivaren om hur en uppsägning av masterfranchiseavtalet påverkar underfranchiseavtalen och om innehållet i masterfranchiseavtalet.

ARTIKEL 7
Bekräftelse av mottagandet av informationshandlingen

Den tillämnade franchisetagaren skall på franchisegivarens begäran skriftligen bekräfta mottagandet av informationshandlingen.

ARTIKEL 8
Påföljder

1. Om informationshandlingen eller meddelandet om en väsentlig förändring

A) inte har överlämnats inom den tidsfrist som anges i artikel 3,

(B) contains a misrepresentation of a material fact; or

(C) makes an omission of a material fact;

then the franchisee may on 30 days prior written notice to the franchisor terminate the franchise agreement and/or claim against the franchisor for damages suffered from the conduct described in (A), (B) and (C), unless the franchisee had the information required to be disclosed through other means, did not rely on the misrepresentation, or termination is a disproportionate remedy in the circumstances.

(2) The remedies granted to the franchisee pursuant to this article must be exercised no later than the earlier of:

(A) one year after the act or omission constituting the breach upon which the right to terminate is based;

(B) three years after the act or omission constituting the breach upon which the right to claim for damages suffered is based;

(C) one year after the franchisee becomes aware of facts or circumstances reasonably indicating that it may have a right to claim for damages suffered; or

(D) within 90 days of the delivery to the franchisee of a written notice providing details of the breach accompanied by the franchisor's then current disclosure document.

B) innehåller en oriktig uppgift om en väsentlig omständighet, eller

C) utelämnar en väsentlig omständighet,

kan franchisetagaren säga upp franchiseavtalet med 30 dagars skriftlig varsel till franchisegivaren och/eller kräva franchisegivaren på ersättning för skada som lidits på grund av de beteenden som anges i A), B) och C), om inte franchisetagaren ändå haft tillgång till föreskriven information på annat sätt, inte förlitat sig på den oriktiga uppgiften eller om uppsägning är en med hänsyn till omständigheterna oproportionerlig påföljd.

2. De påföljder som franchisetagaren har rätt att vidta enligt denna artikel skall utövas senast vid den tidpunkt som infaller först av:

A) ett år efter den handling eller det utelämnande som utgör det åsidosättande varpå rätten att säga upp avtalet grundas,

B) tre år efter den handling eller det utelämnande som utgör det åsidosättande varpå rätten att kräva skadestånd grundas,

C) ett år efter det att franchise tagaren blivit medveten om de fakta eller omständigheter som rimligen tyder på att denne kan ha rätt att kräva ersättning för skada, eller

D) inom 90 dagar efter det att franchisetagaren mottagit en skriftlig underrättelse med närmare upplysningar om åsidosättandet tillsammans med franchisegivarens då aktuella informationshandling.

(3) The rights provided by paragraph (1) of this Article do not derogate from any other right the franchisee may have under the applicable law.

(4) All matters regarding termination and damages, which have not been expressly regulated in this article, shall be governed by the applicable law.

***ARTICLE 9
(TEMPORAL SCOPE OF
APPLICATION)***

This law applies whenever a franchise agreement is entered into or renewed after the law enters into force.

***ARTICLE 10
(WAIVERS)***

Any waiver by a franchisee of a right given by this law is void.

3. Rättigheterna enligt punkt 1 i denna artikel innebär inte att franchisetagaren fråntas någon annan rätt som denne kan ha enligt den tillämpliga rättsordningen. Bilaga 1

4. Alla frågor som rör uppsägning och skadestånd och som inte uttryckligen regleras i denna artikel, skall regleras av den tillämpliga rättsordningen.

***ARTIKEL 9
Ikraftträdande***

Denna lag skall tillämpas på franchiseavtal som ingås eller förnyas efter det att lagen har trätt i kraft.

***ARTIKEL 10
Avsägelse***

Franchisetagarens avstående från en rätt enligt denna lag är utan verkan.

Uppdraget

Mitt huvudsakliga uppdrag har varit att analysera Unidroit:s modell för nationell lagstiftning om information vid franchising och att ta ställning till om och i vilken utsträckning en lag av motsvarande slag bör införas i svensk rätt. I uppdraget har ingått även att bedöma behovet av ytterligare åtgärder för att stärka franchisetagarnas ställning, exempelvis vad gäller bruket av och synen på skiljeklausuler vid franchising samt behovet av särskilda regler för uppsägning av franchiseavtal.

Informationsskyldighet för franchisegivare

I alla avtalsituationer är det viktigt att den information som lämnas till motparten är relevant och korrekt. Vad som emellertid utmärker ett franchiseavtal är att franchisetagaren, i de alldeles övervägande antalet fall, blir bunden av ett för systemet standardiserat avtal som bl.a. innebär att franchisetagaren under lång tid försätter sig i ett mer eller mindre starkt beroendeförhållande till franchisegivaren med begränsat eget handlingsutrymme och med en i vissa fall omfattande styrning och kontroll från franchisegivarens sida. Det förhåller sig också så, att franchisegivaren har en exklusiv kunskap om sitt system och att en blivande franchisetagare därför är helt beroende av information från givarens sida för att kunna bedöma vilka rättigheter och skyldigheter som följer med franchiseavtalet. Med dessa speciella inslag är det viktigt att en blivande franchisetagare verkligen förses med all den information som behövs för att denne skall kunna förstå avtalets innebörd och verkningar och få en uppfattning om vad det kommer att innebära för honom eller henne att arbeta som franchisetagare. Och den informationen kan alltså bara lämnas av franchisegivaren.

Svenska Franchiseföreningen (SFF) har, sedan Unidroit presenterade sin modellag om information vid franchising, antagit olika mer eller mindre bindande rekommendationer för sina medlemmar som i flera avseenden liknar det informationsåläggande som modellagen innehåller. Dessutom bistår SFF även med en särskild "checklista" avsedd att användas för att ge framför allt den blivande franchisetagaren möjlighet att kontrollera att ett franchiseavtal omfattar nödvändiga frågor. SFF:s råd och rekommendationer finns även tillgängliga för andra än föreningens medlemmar.

Jag har ställt mig frågan om det räcker med dessa osanktionerade rekommendationer från en intresseorganisation beträffande hur, när och i vilken omfattning information skall utbytas inför ett franchiseavtals undertecknande eller om det finns anledning att ytterligare förstärka franchisetagarens rätt till information. Vid denna bedömning har även viss hänsyn tagits till den genomförda enkätundersökningen bland franchisegivare och franchisetagare. Av denna

har bl.a. framkommit att en övervägande majoritet ansett det befogat med en lagstadgad informationsplikt för franchisegivare.

En strävan har varit att presentera ett förslag som mer än för närvarande säkerställer ett omfattande och korrekt utbyte av relevant information inför ett franchiseavtals ingående. Det är min uppfattning att ett sådant informationsutbyte skapar rättsliga förutsättningar för väl övervägda franchiseavtal och får en blivande franchisetagare att noggrannare än vad som kanske sker ibland, sätta sig in i affärsuppläggets olika detaljer. Ett utvidgat informationsutbyte liksom en ökad medvetenhet om avtalets innebörd, kan i sin tur leda till en minskning av antalet rättsliga tvister som har anknytning till franchising. Dessutom skulle detta kunna leda till att intresset för franchising ökar och att fler personer vågar satsa på en franchisetagar-karriär.

Däremot är det min uppfattning att en lagstadgad informations-skyldighet för franchisegivare inte bör utformas i enlighet med Unidroits modellag och den bör inte heller innehålla en uttömmande uppräkningslista av de uppgifter som en franchisegivare skall förse en blivande franchisetagare med för att undvika att drabbas av en sanktion eller rättsföljd. I stället har jag valt att utforma lagtexten så, att det ges möjlighet att anpassa informationsskyldigheten dels till aktuella franchisesystem, dels till franchiseverksamhetens utveckling över tiden men även i vissa fall till franchisetagarens tidigare erfarenhet och faktiska behov av information i det enskilda fallet. Viss vägledning om den information som en franchisegivare normalt – eller typiskt sett – bör informera en blivande franchisetagare om föreslås kunna hämtas från lagförslaget förarbeten. Särskilt viktigt är det förstås att franchisegivaren lämnar information om sådana omständigheter och avtalsklausuler som innebär, eller kan innebära, mer eller mindre ingripande följder för franchisetagaren. I detta hänseende kan uppräkningslistan i Unidroits modellag men också t.ex. SFF:s rekommendationer beträffande en franchisegivares upplysningsansvar ge vägledning vid en bedömning av vilken information som det åvilar en franchisegivare att förse en blivande franchisetagare med och om en franchisegivare fullgjort sin informationsskyldighet eller inte. Det är naturligt att tillhandahållna uppgifter skall spegla aktuella förhållanden och de bör inte avse förhållanden som är äldre än tolv månader.

Av enkätsvaren har kunnat utläsas att merparten av de som svarat varit nöjda eller i stort sett nöjda med den information de erhållit före franchiseavtalets undertecknande. För att undvika en överreglering i de situationer där något behov av reglering eller offentligrättslig kontroll inte kunnat påvisas, bör man undvika att skapa en lag som ålägger samtliga franchisegivare en informationsskyldighet vid slutande av franchiseavtal. I stället bör möjligheterna att ingripa mot en franchisegivare i detta avseende begränsas till sådana situationer där missförhållanden och brister i informationsutbytet kunnat konstateras. En viktig fördel med en sådan konstruktion är att möjligheten att ingripa mot en franchisegivares underlåtenhet i detta avseende endast omfattar framtida avtalsförhållanden av motsvarande slag. Det blir alltså inte frågan om att sanktionera redan ingångna

avtal. Mitt förslag innebär att en franchisegivare som ingått franchiseavtal utan att först ha gett den blivande franchisetagaren nödvändig information skall kunna förbjudas vid vite att fortsättningsvis ingå väsentligen samma franchiseavtal med en annan franchisetagare utan att i god tid dessförinnan ha lämnat denne den information som med hänsyn till omständigheterna får anses erforderlig. Genom att på detta sätt betona vikten av korrekt och relevant information mellan givare och tagare förebyggs hastigt ingående av dåligt övervägda avtal. Det är min förhoppning att en sådan bestämmelse kommer att ha en preventiv effekt på såväl franchisegivares som franchisetagares agerande vid de förhandlingar som föregår ett franchiseavtals under-tecknande. Förslaget anknyter också till de rådande förhållandena på marknaden, där franchiseverksamhet byggs upp i system med standardiserade avtal.

Informationen bör tillhandahållas skriftligen och bör vara den blivande franchisetagaren till handa i god tid före franchiseavtalets undertecknande. Den tid som franchisetagaren har på sig att gå igenom erhållen information bör under normala förhållanden inte vara kortare än tre veckor. Är materialet särskilt omfattande och åtagandet av större beskaflenhet är det rimligt att denna period sätts längre. Är fråga om förlängning eller förnyelse av ett befintligt franchiseavtal på i allt väsentligt samma villkor som tidigare gällt eller är den blivande franchisetagaren en före detta anställd hos franchisegivaren med särskild inblick i verksamheten, bör informationsskyldigheten kunna reduceras.

En förutsättning för att föreslå en reglering av ovan redovisat slag är att samarbetsformen franchising går att definiera så att det inte framstår som ett betydande problem i sig att avgöra om den aktuella samarbetsformen faller under bestämmelsens tillämpningsområde eller inte. En mängd försök har tidigare gjorts för att finna en godtagbar definition på begreppet franchising. Det försök som gjordes av Franchiseutredningen i betänkandet "Franchising" (SOU 1987:17) möttes av hård kritik från remissinstanserna. Synpunkter som bl.a. framfördes på den föreslagna legaldefinitionen var att den var alltför vag och oprecis och att den saknade flera av de förutsättningar som utgör hörnstenar i franchiseverksamhet.

För att en beskrivning av franchising skall omfatta samtliga samarbetskonstellationer inom de olika branscher som förekommer på marknaden är det angeläget att en legaldefinition innehåller de moment i ett franchisesamarbete som framstår som grundläggande. Samtidigt som legaldefinitionens ordalydelse bör ge en god vägledning av frågan om en samverkansform är att betrakta som franchising eller inte, är det viktigt att det lämnas visst utrymme för bl.a. den rättstillämpande myndigheten att väga in även andra aspekter än de i lagen angivna vid bedömningen av om verksamheten bedrivs i franchiseform eller inte. Jag har stannat för att föreslå följande definition.

Med franchiseavtal avses i denna lag ett avtal varigenom en näringsidkare (franchisegivaren) kommer överens med en annan näringsidkare (franchisetagaren) om att denne för eller mot en direkt eller en indirekt ersättning skall använda franchisegivarens särskilda affärsidé om marknadsföring av varor

eller tjänster. Detta gäller dock bara om franchisetagaren enligt avtalet skall använda franchisegivarens näringskännetecken och andra immateriella rättigheter, medverka vid återkommande kontroller av att avtalet följs samt ha rätt till stöd i form av utbildning, administrativt bistånd eller liknande.

Den föreslagna lagkonstruktion överensstämmer i allt väsentligt med bestämmelserna i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare och det föreslås därför att bestämmelsen skall integreras med denna lag och knyta an till den lagens systematik även i övrigt. Detta innebär bl.a. att bedömningen av om en franchisegivare brutit i informationsutbytet inför ett franchiseavtals undertecknande och därför skall meddelas ett förbuds föreläggande skall överlämnas till Marknadsdomstolens prövning.

Uppsägning av franchiseavtal

Det är i dag vanligt att franchiseavtal innehåller bestämmelser om rätt till förtida uppsägning av avtalet vid vissa angivna händelser eller omständigheter (vid sidan av uppsägning i anledning av parts kontraktsbrott). Bland annat kan en sådan rätt för franchisegivaren föreligga om en franchisetagare inte uppfyllt vissa i avtalet intagna minimiåtaganden, t.ex. om franchisetagarens omsättning understiger en i avtalet angiven nivå, eller om franchisetagaren blir långvarigt och allvarligt sjuk, avlider eller hamnar på obestånd.

Av de uppgifter som inhämtats har inte framkommit tillräckliga skäl för att i lag närmare reglera frågor om uppsägning av ett franchiseavtal. Förutsättningarna för en uppsägning bör dock omfattas av den information som skall föregå franchiseavtalet. Därigenom får en blivande franchisetagare möjlighet att bedöma uppsägningssituationerna redan på ett tidigt stadium. Jag har mot den bakgrunden avstått från att lämna något lagförslag i denna del.

Skiljeförfarande

Rättsliga tvister i ett franchiseförhållande skall i flertalet fall avgöras genom ett skiljeförfarande enligt klausul i franchiseavtalet. I ett skiljeförfarande har parterna att bestrida skiljemannens/männens kostnader. Något motsvarande betalningsansvar finns inte vid prövning i domstol. Kostnaderna för själva skiljeförfarandet uppgår ibland till betydande belopp. Å andra sidan kan en långvarig process i domstol leda till stora kostnader för bl.a. ombudsarvode m.m. Tidsutdräkten i sig kan dessutom innebära svårigheter för parterna att fortsätta med verksamheten under den tid tvisten pågår. Det kan därför, trots kostnader för skiljemännen, i vissa situationer vara ekonomiskt fördelaktigare att låta tvister lösas genom skiljeförfarande i stället för av domstol.

Enligt inhämtade uppgifter förefaller frågan om hur rättstvister mellan franchisegivare och franchisetagare skall handläggas ha en undanskymd roll vid de förhandlingar som föregår ett franchiseavtals undertecknande. Enligt min mening är det viktigt att franchisegivaren

ägnar tid åt att förklara valet av tvistelösningsförfarande och även nogsamt pekar på de skillnader som föreligger mellan en prövning av skiljemän respektive allmän domstol. Information härom är en av de uppgifter som normalt bör omfattas av en franchisegivares upplysningsansvar. Genom en öppenhet i denna fråga får franchisetagaren en fullständig bild av de risker som är förenade med verksamheten, innan han eller hon undertecknar franchiseavtalet. Detta möjliggör även för den blivande franchisetagaren att se över sitt försäkringsskydd i händelse av tvist och på så sätt skapa ekonomiska förutsättningar för att under verksamhetens gång ekonomiskt klara av en rättslig prövning.

Det är min uppfattning att en förbättrad information om det valda tvistelösningsförfarandet snarare än ett mer eller mindre undantagslöst förbud mot användande av skiljeklausul i franchisesammanhang, kan leda till att man kommer till rätta med en del av de problem som i dag kan uppstå i samband med en tvist mellan parter som är bundna av en skiljeklausul. Vid sidan härav finns alltså möjlighet att få en skiljeklausul jämkad eller ogiltigförklarad i det enskilda fallet med stöd av bl.a. 36 § avtalslagen. Även frågor om fördelning av kostnader för skiljeförfarandet torde kunna prövas med stöd av detta lagrum. Det har enligt min uppfattning inte framkommit tillräckliga skäl för att, utöver befintliga bestämmelser, införa lagbestämmelser som närmare reglerar förekomsten av och den närmare utformningen av skiljeklausuler i franchisesammanhang. Jag har därför avstått från att lämna något lagförslag i denna del.

Förslag till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare

dels att rubriken till lagen skall ha följande lydelse,

dels att nuvarande 2–5 §§ skall betecknas 3–6 §§,

dels att nya 3 och 4 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 2 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Lag (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare

Lag (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare *m.m.*

2 §

Vid bedömning av om ett avtalsvillkor är att anse som oskäligt skall särskild hänsyn tas till behovet av skydd för den som intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet.

Förbud skall meddelas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

Om en franchisegivare ingår ett franchiseavtal utan att i god tid dessförinnan ha gett franchise-tagaren den information om avtalets innebörd och övriga förhållanden som behövs med hänsyn till omständigheterna, kan Marknadsdomstolen förbjuda franchisegivaren att i fortsättningen ingå väsentligen samma franchiseavtal utan att i god tid ha lämnat sådan information.

Med franchiseavtal avses i denna lag ett avtal varigenom en näringsidkare (franchisegivaren) kommer överens med en annan näringsidkare (franchisetagaren) om att denne för eller mot en direkt eller en indirekt ersättning skall använda franchisegivarens särskilda affärsidé om marknadsföring av varor eller tjänster. Detta gäller dock bara om franchisetagaren enligt avtalet skall använda franchisegivarens näringskännetecken och andra immateriella rättigheter, medverka vid återkommande kontroller av att avtalet följs samt ha rätt till stöd i form av utbildning, administrativt bistånd eller liknande.

3 §

Frågor om förbud tas upp efter ansökan. En sådan ansökan får göras endast av en sammanslutning av näringsidkare, av en annan sammanslutning som har ett befogat intresse av att företräda näringsidkare eller av en enskild näringsidkare mot vilken det aktuella avtalsvillkoret har ställts upp.

Vid bedömning av om ett avtalsvillkor är att anse som oskäligt eller om en franchisegivare har låtit bli att förse franchise-tagare med den information som behövs skall särskild hänsyn tas till behovet av skydd för den som intar en underlägsen ställning i avtalsförhållandet.

Förbud skall meddelas endast om det är påkallat från allmän synpunkt.

4 §

Beslut i fråga om förbud hindrar inte att samma fråga prövas på nytt, om ändrade förhållanden eller något annat särskilt skäl föranleder det.

Frågor om förbud tas upp efter ansökan. En sådan ansökan får göras endast av en sammanslutning av näringsidkare, av en annan sammanslutning som har ett befogat intresse av att företräda näringsidkare eller av en enskild näringsidkare mot vilken det aktuella avtalsvillkoret har ställts upp eller som berörts av det bristande informationsutbytet.

5 §

Förbud skall förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av den som ansökt om förbudet.

Beslut i fråga om förbud hindrar inte att samma fråga prövas på nytt, om ändrade förhållanden eller något annat särskilt skäl föranleder det.

6 §

Förbud skall förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

Talan om utdömande av vite förs vid allmän domstol av den som ansökt om förbudet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2006.

Förteckning över remissinstanser

Följande remissinstanser har yttrat sig över promemorian Upplyst franchising (Ds 2004:55). Konkurrensverket, Verket för näringslivsutveckling NUTEK, Näringslivets Regelnämnd, Justitiekanslern, Skatteverket, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Juridiska fakultetsnämnden vid Uppsala universitet, Marknadsdomstolen, Hovrätten över Skåne och Blekinge, Kammarrätten i Göteborg, Sveriges advokatsamfund, Svenska Franchiseföreningen SFF, Landsorganisationen i Sverige LO, Handelsanställdas förbund, Tjänstemännens Centralorganisation TCO, Svenska Handelskammarförbundet, Svensk Handel, Franchisetagarnas Riksorganisation FRO, Säljarnas Riksförbund.

Uppsala tingsrätt, Arbetsdomstolen, Invest in Sweden Agency ISA, Föreningen Svenskt Näringsliv, Företagarna, Sveriges Akademikers Centralorganisation SACO har beretts tillfälle att yttra sig men har avstått från det.

Yttrande över promemorian har också kommit in från Svensk Bensinhandel.